

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 13 NOVEMBER 1946

No. 1540

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408

INHOUD:

	Blz.
Het tweede bedrijf van onze financiële saneering door Prof. Dr. N. J. Polak	743
Economische nood en financiële voorziening door Prof. Dr. J. A. Veraart	744
Monetaire stabiliteit door Tj. Greidanus	746
De vrachtenmarkt door C. Vermey	748
De theepositie door Dr. J. F. Haccoû	749
Fiscale problemen van den intellectueelen export en doorvoer door P. A. Neeteson	752
De wereldpapierindustrie gedurende den tweeden wereldoorlog door H. C. Bos	755
Aanteekening:	
Spaarresultaten in Engeland, Januari—Juni 1946..	759
Ontvangen boeken	760
Geld- en kapitaalmarkt	760
Statistieken:	
Bankstaten	760
Stand van 's Rijks kas	762

DEZER DAGEN

werden nieuwe wegen ingeslagen. Soekarno en Hatta bleken nu acceptabel; met het oog op de politieke beslissing verplaatste men de besprekingen naar Linggadjati,

beter van het binnenland uit bereikbaar. Het wordt hoog tijd, dat de weg vrij komt voor de behandeling der economische problemen: reeds wees Dr. van Mook op den zeer moeilijken toestand in Batavia, in het binnenland worden primitieve ruilschema's, bekend als voorbeelden van een nooddriftige economie, weer in zwang gebracht: te Magelang ruilen Chineezen en Indonesische boeren één kg rijst tegen 5 cm grove zijde of 7 cm ongebleekte katoen.

Onbekend in de economische litteratuur is ruil van steden: Triëst tegen Gorizia, door Tito voorgesteld, door Italië („waar twee ruilen...”) geweigerd. Strubelingen der kleinen, maar ook de Groote Vier, die het hoogerop zochten, op de 37ste verdieping van een New Yorksch hotel, zijn het, ondanks de hiermede gepaard gegane zuivering van de atmosfeer, nog steeds niet eens. Zullen zij vanuit de hoogte op de Nederlandsche eischen aan Duitschland neer zien?

De Vereenigde Staten op den terugweg. Uit de consequenties van de zwenking naar rechts, die President Truman in eenscheeve positie plaatste (zelfs zet-technisch in „Dezer Dagen” van de vorige week), wordt men nog niet wegwijz. „The Economist” van 9 November jl. tracht het pad te verkennen. Volgens dit blad werd de verkiezingscampagne gevoerd met „the same irritation and weariness with reform and responsibility” als in 1918. Binnenlands-politiek gesproken herhaalt zich thans de geschiedenis van na den vorigen oorlog. „The dismantling of controls will now go on faster than ever”. Inderdaad zijn de eerste schreden in deze richting reeds gezet: de prijsbeheersching werd vrijwel geheel afgeschaft, de aanvankelijke instemming met de plannen voor een wereldvoedselorganisatie werd herroepen.

Op het gebied van de buitenlandsche politiek daarentegen zal Amerika op den ingeslagen weg voortgaan. Zou dat ook de handelspolitiek gelden? Wat wordt het lot der „trade proposals”?

Europa dolorosa. Komt er een tweede 1929? Engeland staat, voor oplossing van de voedselcrisis in zijn bezettingszone op Amerikaansche hulp aangewezen, nog steeds met den rug tegen de muur; het gaat zich zelfs weer op „commando-raids” op Britschen bodem voorbereiden. De prijsstijging in de Vereenigde Staten heeft de waarde van de dollarleening verminderd. Een eventuele conjunctuuromslag aan de overzijde van den Oceaan zou een einde maken aan de „seller's market”, welke thans nog Engeland's zwaren gang verlicht. Dezelfde doornen op het pad ontmoet Nederland, waar overigens Minister Lieftinck, na het ontwerp op de heffing ineens met conversieplannen voor den dag gekomen, met rassche schreden op doorvoering van de budgetaire saneering afstuurt. En wat zijn Frankrijk's kansen op dollars, nu het kiezersvolk, ter stembus getogen met iets minder apathie dan de vorige keer, linksaf is geslagen?

Wel werd 11 November dezer dagen officieel herdacht. Wie, behalve de direct beroofden, voelden mee?

GEMEENTE ARNHEM

UITGIFTE VAN

f. 3.099.000.- 3 pCt. Obligatiën

in stukken van f 1000.— nominaal

De ondergeteekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte, tot den koers van 100 pCt., met recht van voorkeur voor houders van niet-uitgelote obligatiën der 3½ pCt. Tweede Leening 1937, is opengesteld op:

Dinsdag, 19 November 1946,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur, te Amsterdam, ten kantore van de

Amsterdamsche Bank N.V.

Rotterdamsche Bankvereniging N.V.,

te Rotterdam, ten kantore van de

Rotterdamsche Bankvereniging N.V.,

Amsterdamsche Bank N.V., Bijbank Rotterdam,

te Arnhem, ten kantore van de

Amsterdamsche Bank N.V., bijkantoor Arnhem,

Rotterdamsche Bankvereniging N.V.,

Van Ranzow's Bank N.V.

op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 8 November 1946, waarvan exemplaren en inschrijvingsbiljetten bij bovengenoemde kantoren verkrijgbaar zijn.

Amsterdam,

Amsterdamsche Bank N.V.

Rotterdam,

Rotterdamsche Bankvereniging N.V.

Arnhem,

Van Ranzow's Bank N.V.

8 November 1946.

NEDERLANDSCHE BANK VOOR ZUID-AFRIKA N.V.

gevestigd te AMSTERDAM.

Maatschappelijk Kapitaal f 9.000.000.—
waarvan geplaatst en gestort f 8.000.000.—.

UITGIFTE van
f 3.000.000.— Aandeelen aan Toonder,
in stukken groot f 500.— elk,
ten volle deeltende in de winst over het
boekjaar 1946/1947 en volgende boekjaren.

Ondergeteekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde aandeelen wordt opengesteld op

Donderdag 21 November 1946,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur, bij haar kantoor te Amsterdam, Heerengracht 546, tot den koers van 140 pCt. voor aandeelhouders en van 145 pCt. ter vrije inschrijving, op de voorwaarden van het prospectus d.d. 14 November 1946. Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij het inschrijvingskantoor, waar tevens het jaarverslag over de boekjaren 1939-1940 t/m 1944-1945 en de Statuten der Vennootschap ter inzage liggen.

Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika N.V.

Amsterdam, 14 November 1946.

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)

AMSTERDAMSCH
BANK N.V.

KAPITAAL f 55.010.000 RESERVES f 31.500.000

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing - afschrijving van toekomstige lasten - blijvende sociale voldoening

Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:

zoutzuur, (alle kwaliteiten)

vloeibaar chloor

chloorbleekloog

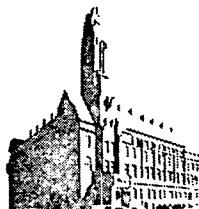
natronloog, caustic soda.

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

STANDARD AMERIKAANSCH PETROLEUM CIE

Geb. PETROLEA 's-GRAVENHAGE

HET TWEDE BEDRIJF VAN ONZE FINANCIËLE SANERING.

Het eerste bedrijf speelde in September 1945. Het begon met het exposé, in de door veel mensen bij weinig ontvangtoestellen aandachtig aangehoorde radio-toespraak van Minister Lieftinck. Het omvatte de week van de inlevering van het oude papier en de blokkade van de bank- en giro-rekeningen, de daarop gevolgde week van het tientje en de maanden van het vrijgeven van gedeelten van de girale saldi, eerst voor bepaalde doeleinden, later over de gehele linie.

Tussen het eerste en het tweede bedrijf is bijkans een jaar verlopen. In die tijd zijn aanzienlijke bedragen voor bepaalde doeleinden gedeblokkeerd en eveneens belangrijke sommen gebonden door omvangrijke staatsleningen (spaarcertificaten en grootboekschuld); in die tijd is de beurshandel ten dele hervat en zijn delen van het Nederlandse vermogen in het buitenland beschikbaar gekomen; in die tijd is het mes gezet in een deel van de woekerings, welke het geïnvesteerd gezag na de bevrijding had doen ontstaan; in die tijd hebben economisch leven, administratieve organisatie en rechtsbedeling zich geleidelijk aan ontwikkeld tot een punt, vanwaar normale toestanden in perspectief waarneembaar zijn. De handeling van het tweede bedrijf kan thans aanvangen.

Die handeling omvat tweeërlei: de heffingen ineens ter voltooiing van de monetaire en de conversie van de staatsschuld als onderdeel van de budgetaire sanering. Als derde en hopelijk laatste bedrijf zien wij dan nog in het vooruitzicht de verdere consolidatie van vlottende schulden en het herstel van evenwicht in de overheidsfinanciën tegemoet, opnieuw tweeërlei taak, onderscheidenlijk ter sanering van het geldwezen en van het staatsbudget; het geheel tot volledig herstel van vertrouwen in gulden en staatscrediet. Het tweede bedrijf dient te worden opgebouwd met het oog op de oplossing in het derde. Voor den toneelschrijver heet dat eenheid van handeling, voor den politicus „gouverner c'est prévoir”.

Het had een éénakter kunnen zijn. Als men in September 1945 alle bedragen, die op geblokkeerde rekening werden geboekt, had geconfiskeerd, dan was de sanering in luttele weken voltrokken geweest. De zwevende koopkracht zou met evenveel milliarden als de staatsschuld verminderd zijn, een effectieve budgetaire sanering. De deblokkering in de tussenperiode had haar dubbelganger gevonden in credietverlening. Op uiterst eenvoudige wijze was men „ineens eraf” geweest.

Op uiterst eenvoudige, maar ook op uiterst ruwe wijze. Zó ruw, dat alle rechtvaardigheid zoek ware geweest. Wie toevallig liquide middelen had, zou het gelag hebben betaald; wie vol belegd of geïnvesteerd was, ware vrijgelopen. Mede gezien de omstandigheid, dat het bezit van veel vlottende middelen kort na de bevrijding veelal niet het gevolg was van „liquidity preference” maar in tal van gevallen een „liquidité malgré soi-même” was, zou deze eenvoudige monetaire en budgetaire sanering in één klap hoogst willekeurig en onrechtvaardig zijn geweest. Zij zou — en nu kijken we weer naar de oplossing in het laatste bedrijf — voor goed het vertrouwen in het geld als waardehouder hebben geschokt. Het is juist een van de grote verdiensten van de geldsanering 1945, dat dit vertrouwen stevig is gebleven.

De geldsanering was dus slechts een voorlopige sterilisatie van het overtollige deel der circulatie. De vernietiging ervan zou later volgen en wel door heffingen, zo nodig aangevuld door een of meer consolidatieleningen. Beide bevestigen de monetaire sanering, indien de geblokkeerde saldi gebezigd worden ter

betaling van aanslagen en ter volstorting van de nieuwe staatsschuldbrieven. De heffingen leiden tevens tot budgetaire sanering, doordat zij de staatsschuld en de rentelast doen verminderen. Een consolidatielening doet zulks slechts in zoverre, dat zij het staatscrediet schraagt en daardoor verlichting van de rentelast door conversie van hoogrentende leningen mogelijk maakt.

Het dubbele resultaat van de heffing is een van de motieven voor de voorkeur, die zeer velen voor deze wijze van oplossing koesteren. Daarnaast is ook het billijkheids-element van betekenis: de last van de sanering, ofwel het door de oorlogsramp geleden verlies te doen dragen door hen, die daartoe het beste in staat zijn, naar draagkracht. Uit deze gedachten zijn de beide buitengewone heffingen ontsproten, de vermogensaanwasbelasting en de heffing ineens. Slechts uit dat oogpunt dient men ze te bezien. Het zijn geen belastingen, die „geld in het laadje” brengen, het zijn slechts herverdelingen van de voorlopige last, welke men de bezitters van chartaal en giraal geld in September 1945 heeft opgelegd. Door de rechtvaardigheid dezer herverdeling blijft, ook na het aanvankelijk ruwe ingrijpen der geldsanering, het vertrouwen gehandhaafd.

Nu het ontwerp voor de heffing ineens — de vermogensaanwasbelasting is er al — voor ons ligt, dient het te worden onderzocht op die rechtvaardigheid, alsmede op de vraag, of het technisch past in het kader der monetaire en budgetaire sanering.

De verdeling van de lasten naar draagkracht vindt in de grote lijn plaats door het vermogen als maatstaf van draagkracht aan te nemen. Daarover zal niet veel verschil van mening bestaan. Het beginsel van het ontwerp kan dus buiten discussie blijven. De uitwerking vraagt onze aandacht.

De heffing is beperkt tot het vermogen van natuurlijke personen. Lichamen zijn niet belastingplichtig. De dode hand blijft buiten schot en ten aanzien van naamloze vennootschappen en coöperaties neemt men aan, dat op het daarin aanwezige vermogen de heffing geschiedt bij de houders der aandelen en de gerechtigden tot de inleg- en reservebedragen. Wat deze veronderstelling betreft, komt het ons voor, dat hier voor de zoveelste maal de verouderde en te simpele identificering plaatsvindt van de naamloze vennootschap met haar aandeelhouders, van de coöperatie met haar leden. Er is geen sprake van, dat de waarde van het vermogen van een naamloze vennootschap zou worden uitgedrukt in de totale waarde van al haar aandelen. De waarde van een aandeel is afhankelijk van het in de toekomst te verwachten dividend, dus van het gedeelte van de winst der N.V., dat aan den aandeelhouder ten goede komt. Dat gedeelte is veel geringer dan het evenredige deel der totale winst; immers, van die totale winst vloeit een aanzienlijk deel naar andere winstgerechtigden. Indien men niet bij de N.V., maar alleen bij aandeelhouders belasting heft, dan blijft het deel van het vermogen der N.V., dat overeenkomt met de earning power der andere winstgerechtigden — de N.V. zelve met haar reservering hieronder begrepen — onbelast. Voor zoverre die andere winstgerechtigden hun aanspraken aan papieren ontlene, zoals oprichters- en winstbewijzen, kan een deugdelijke waardering daarvan, hoe moeilijk en netelig die ook is, hen binnen het bereik der heffing brengen. De aanspraken der tantiëmisten blijven onbelast. En toch ligt de contante waarde van die aanspraken reeds in het vermogen der N.V. besloten. Het niet-betrekken van lichamen in deze heffing scheidt dus naast een privilege voor de dode hand er ook een voor de klasse van leiders van grote ondernemingen. Er is voor deze klasse nog een tweede privilege. Hun meestal hoogbezoldigde en veelal vaste

positie vormt voor hen een potentieel vermogen, dat zeker niet minder draagkracht geeft als het bezit aan effecten of onroerend goed van den rentenier of de eigendom van een eenmanszaak. Reeds eerder gaven wij in overweging, hoge zekere inkomens te kapitaliseren en onder het vermogen te begrijpen, met uitzicht op restitutie van de heffing ingeval van ophouden van de stroom¹⁾.

Het zijn in hoofdzaak praktische bezwaren tegen een ingewikkelde heffingstechniek, die tot deze vrijlatingen hebben geleid. Niet alle toekomstige inkomsten heeft men vrijgelaten: pensioenaanspraken, óók niet ingegane, worden onder het vermogen begrepen, met een franchise voor primaire oudedagverzorging, die ook aan particulier verzekerden en aan ouden en bedaaften met matige inkomens is toegestaan. Wij betreuren, dat deze technische overwegingen voorrechten voor bepaalde groepen in het leven hebben geroepen, waardoor de herverdeling van de last op bedenkelijke wijze is scheefgetrokken. Op bedenkelijke wijze, want tot de bevoordeelde groepen behoren juist individuen, en organisaties van de maatschappelijk uiterste groepen; tussen welke de middengroepen meer en meer in hun welvaart en zelfs in hun bestaan worden bedreigd. Versterking van uitersten is op zichzelf reeds een maatschappelijk gevaar, zoals iedere tweëtoppencurve op ziekteverschijnselen wijst en iedere beweging van het midden naar de uitersten een element van ontbinding in zich draagt. Te meer betreuren wij het privilege, omdat diegene der bevoordeelde groepen, welke op menig gebied de toon aangeeft, zo weinig voorgaat in het betrachten van de thans in alle lagen der samenleving noodzakelijke soberheid. Deed zij dat wel, dan zou zij niet alleen meer recht hebben tot het kapittelen van overheidsdienaren, die te gemakkelijk van uitgeven zijn, maar zij zou tevens een voorbeeld geven voor allerlei andere groepen, waarvan vele neiging hebben om, met de noodgedwongen reductie, na te bootsen wat zij bij de leidende groep waarnemen en mitsdien als „ton” beschouwen. De heffing zou een stoot tot meerdere soberheid kunnen geven.

Nog om een andere reden hadden wij de naamloze vennootschappen gaarne in de heffing betrokken gezien. Om de belasting te voldoen, zou menige N.V. een beroep moeten doen op de in art. 34 onder b gestelde mogelijkheid, bepaalde vermogensbestanddelen in betaling te geven. Daarbij zou de fiscus genoege kunnen nemen met nieuw uit te geven aandelen in de N.V., terwijl aan de N.V. of haar geïnteresseerden een claim zou kunnen worden gegeven tot overneming van die aandelen binnen bepaalde tijd. De levendige wens, de Staat als aandeelhouder kwijt te raken, zou een krachtige prikkel vormen voor werkdadigheid en spaarzin, de beide elementen van ons economisch herstel²⁾.

Zijn wij dus niet voldaan over de wijze, waarop de herverdeling wordt geregeld — wij missen daarin ook een palliatief voor hen, wier vermogen door oorlogsgeweld of bezettingswillekeur zwaar is aangetast —, ook vreezen wij onbillijkheden bij de afwikkeling van de herverdeling. De herverdeling werkt slechts effectief op die punten, waar bezitters van geblokkeerd geld niet of niet voor hun volle geblokkeerde saldo in de heffing zijn aangeslagen en anderzijds aangeslagen geen of in onvoldoende mate geblokkeerd geld bezitten. Voorzover deze laatste de heffing anders dan niet geblokkeerd geld voldoen, wordt de herverdeling niet perfect en wordt op de bezitters van

geblokkeerd geld een extra last gelegd, die van het disagio van hun geblokkeerde saldo. Daarom moet de betaling zoveel mogelijk over geblokkeerde rekeningen worden geleid. De Memorie van Toelichting duidt reeds op „nader te preciseren voorwaarden en eventuele beperkingen”, waaronder overdracht van geblokkeerde tegoeden aan belastingsschuldigen zou moeten worden georganiseerd. Mits men dan de voldoening der aanslagen door het in betaling geven van staatsobligatiën en inschrijvingen op het grootboek niet te aantrekkelijk maakt. De minister van Financiën zal het, bij de koersbepaling, in de hand hebben, het belastingbetalen met staatsschuld — andere dan spaarcertificaten en grootboekschuld 1946 — minder voordelig te maken dan het verkopen van de staatschuldbrieven tegen geblokkeerd tegoed. Doet hij dat, dan hebben wij er vrede mee. Doet hij dat niet, dan zal de budgetaire sanering, de vermindering van de rentedragende staatsschuld op lange termijn, inbreuk maken op een rechtvaardige herverdeling van de lasten der monetaire sanering, daar een aantal personen dan definitief blijft zitten met geblokkeerd tegoed en daardoor extra lasten draagt. Of dit de sanering van het vertrouwen in geld en staatsfinanciën zou ten goede komen, mag worden betwijfeld. De fiduciaire sanering heeft óók betekenis: er komt nog een derde bedrijf.

Die fiduciaire sanering is in sterke mate betrokken bij de voornemens ter conversie van staatsschuld, waarvoor dd. 6 November 1946 een wetsontwerp bij de Staten Generaal is ingediend. Wij achten dit ontwerp ter budgetaire sanering te behoren tot het tweede bedrijf van de financiële sanering, welke en de monetaire en de budgetaire, en in perspectief ook de fiduciaire omvat. De bespreking van dit conversie-ontwerp houden wij aan tot een volgend artikel, een tweede taferel van het tweede bedrijf.

P.

ECONOMISCHE NOOD EN-FINANCIËELE VOORZIENING.

VERMOGENSHEFFING INEENS.

1. De economische nood van ons volk ligt bovenal in het gebied van de industriele productie. Dringend noodzakelijk is het, dat in ons overbevolkt land — ik laat thans emigratie terzijde — een steeds grooter deel der bevolking in de industrie wordt opgenomen. Welnu; een groot deel van die industrie werkt met een verouderd productie-apparaat. En volstrekt onvoldoende is het opnieuw op peil brengen van dat apparaat; noodzakelijk moet een nieuwe kwaliteitsindustrie van hoogere orde ontstaan. Als alle geroepen machten meewerken, zal Delft in zijn hoogeschool de laboratoria gaan bouwen en de nieuwe groepen van ingenieurs leveren, waaruit en waardoor het groote vernieuwings- en hervormingsproces zal worden gevormd. Opnieuw heeft de Economie de Techniek den weg gewezen. Het velen verbijsterend cijfer van 4.500 studenten is nog veel te klein; in vrij korten tijd moet het op 9.000 worden gebracht — en dan zijn wij nog relatief belangrijk achter bij Engeland en de Vereenigde Staten. Een aantal nieuwe typen van ingenieurs moet worden gevormd. Het prachtig voorbeeld van de optische industrie moet door tientallen andere worden gevolgd. Daarbij heeft het onderscheid: kapitaalintensieve en niet-kapitaalintensieve industrie, het karakter van een waardeloos schoolvoorbeeld gekregen. Die industrie moet worden gevormd, die ons nationaal en internationaal de grootste kansen geeft om er weer bovenop te komen en er bovenop te blijven. Men moet algemeen weer allereerst in goederen leeren denken; onder die goederen staan de productiemiddelen

¹⁾ In ons artikel „Vermogensheffing” in „E.-S.B.” van 3 Juli 1946.

²⁾ Deze gedachte is uitgewerkt in ons artikel: „De fiscus als aandeelhouder”, in „De Naamlooze Vennootschap” van October 1946.

der industrie voorop. Met alle inspanning van Overheid en bedrijfsleven moeten wij de kapitaalgoederen van verschillende orde naar ons toe halen, om daarmee te gaan hervatten het uit veertig voor-oorlogse jaren beroemde Nederlandsche proces — maar kwantitatief en kwalitatief op een veel hooger plan.

2. De enorme Nationale Schuld — vlottend en geconsolideerd tezamen genomen — is *niet* de groote economische nood van ons volk. Houdt men een cijfer van omstreeks f. 27 milliard aan, dan is het zonneklaar, dat het Nederlandsch *actief* zeer veel grooter is. Dit zou ineens algemeen duidelijk zijn, indien we er de door mij sinds 1926 bepleite *balans* op na hielden. (Met voldoening vernam ik dezer dagen, dat zij op komst is!) Zou men Nederland economisch willen gaan zien — en hoeveel reden is er om dat te doen! — als een groote naamlooze vennootschap, dan zou men niet alleen vaststellen, dat het voordeel saldo nog zeer aanzienlijk is, maar ook, dat er geen bezwaar is het *passief* nog belangrijk te vergrooten, mits aan de bestaande activa nieuwe activa (voor ons geval industriekapitaalgoederen van allerlei aard) worden toegevoegd.

3. Op dit oogenblik zijn er in Nederland — en onder hen zie ik den minister van Financiën voorop — die vermindering van de Nationale Schuld willen doen prevaleren boven de dringend noodzakelijke (ons eenige redmiddel!) kapitaalvernieuwing en kapitaalvermeerdering in de industrie. Immers, ingediend is thans het wetsontwerp „Vermogensheffing ineens”. En geheel terzijde latende voor het oogenblik het zeer belangrijke vraagstuk van het treffen van de vermogens in het algemeen; terzijde latende ook de vraag, welk deel van de „twee milliard” zal worden opgebracht door de industrieelen en de aspirant-industrieelen enerzijds en de andere vermogensbezitters anderzijds; zeker is, dat de industrieele groep een belangrijk bedrag — ruwe schatting van deskundigen sprak van een som, liggende tusschen de helft en een vierde — zal moeten offeren. En dat op het moment, dat het meest dringende beroep moet worden gedaan op het beschikbaar stellen van zeer groote bedragen voor de hier aangeduide industrialisatie! Men laat zich daarbij leiden door een liquiditeit van bestaande industrieelen, die, voorzover zij bestaat, meestal een schijn-liquiditeit is, en die zeker niet voldoende is voor de vernieuwing en de uitbreiding der kapitaalgoederen, die op vrij korten termijn tot stand moeten komen. Hier wordt vooral gedacht aan de groote massa van de middelgrote industrie, eenvoudigheds-halve aangeduid als de „familie-vennootschappen”, welker ondernemers-kapitalisten en de groepen om dezen heen, op wie aanstonds een beroep moet worden gedaan, bedreigd worden met een aftapping van de middelen om bij de zoo broodnoodige industrialisatie de noodzakelijke diensten te kunnen bewijzen.

Want volkomen verkeerd is de gedachte, dat het wetsontwerp-Lieftinck zich zal afspelen in de geldsfeer. Voor de hier vooral bedoelde en door hun massa belangrijkste groepen voor het noodzakelijke industrie-project is er geen sprake van, dat de vermogensheffing ineens zou betekenen: „het opruimen van geblokkeerd geld”. Integendeel, hier beteekent het vooreerst de aantasting van een voor de noodige vernieuwing en uitbreiding toch reeds zwakke liquiditeit en vervolgens — wat natuurlijk nog veel erger is! — de aantasting van de goederen der ondernemingen, tot onmetelijke schade van de betrokken arbeiders en tenslotte van het heele Nederlandsche volk.

Er zijn er, die op deze moeilijkheid antwoorden: „Wel, dat brengt die industrieelen en die aspirant-industrieelen bij de banken!” Een waarlijk ontstellend lichtzinnig antwoord! Daar is nu juist de laatste plaats,

waar deze groepen moeten terecht komen. Men kan zich nog voorstellen — onder het mits van een goed plan, waarover aanstonds —, dat zij bij den Staat terecht kwamen, die in onzen tijd over een groote groep bekwame helpers beschikt. Oneindig te prefereren is natuurlijk een actueele en potentieele industrie, die zichzelf helpt, mits goed economisch georganiseerd, wat hier verder buiten bespreking blijft. Maar waar ter wereld zouden onze banken het gezag vandaan halen om — zooals ik hoorde suggereeren — „rangorde van urgentie der industrialisatie te bepalen?” Waar is haar outillage hiervoor? Waar vandaan ontleenen zij het recht om onze hernieuwde en nieuwe industrie te gaan bevoogden?

4. Noodzakelijk is de verbinding van industrialisatie en Nationale Schuld in een Nationaal Plan. En hier bedoel ik niet de zoo uiterst verdienstelijke Plannen 1946 en 1947, maar een veel beknopter raamplan, dat niet alleen die jaarplannen overkoepelt, maar dat, uitgaande van een Nationale Balans, de financieele en economische voorziening voor een periode van omstreeks tien jaar aanduidt. Daarin past het dringend noodzakelijk sluitend maken van de Bedrijfsrekening, de Begrooting, in een zeer beperkt aantal jaren. Daarin passen de industrieele plannen gedetailleerd en de daarbij behorende financiering, met als gevolg uitbreiding van activa en vergroting van schuld. Daarin passen ook — en ik beperk mij nu maar tot het voornaamste — toekomstige plannen ten aanzien van de Nationale Schuld. Hierover nog dit:

Zoo verkeerd als het is, thans, bij onzen noodzakelijken industrieelen opbouw, de daarvoor in aanmerking komendé groepen met die Nationale Schuld en een zekere delging — hoe bescheiden dan ook — lastig te vallen: wanneer een behoorlijke opbloei is verkregen, zal men die Schuld terdege indachtig moeten zijn. Dan zal men deelen daarvan evenredig over de vermogens moeten verdeelen, waarbij ik speciaal denk aan een zeer laag rentetype voor dat deel van de Nationale Schuld — in de Nationale Balans tot uitdrukking gebracht —, dat ontstaan is uit de lasten van den oorlogsnood. Deze schuld zal het eerst in dien beteren tijd moeten worden opgeruimd, terwijl het wel gebiedend noodig is, dat de gemeenschap daarvoor geen grootere offers dan de volstrekt onvermijdelijke brengt. Wordt dit een evenredige heffing ineens, daar is niets tegen, als een economisch weer opgeleefd Nederland dat goed zal kunnen dragen.

5. Er wordt op gewezen, dat het ontwerp-Lieftinck een dubbel doel heeft: voltooiing van de geldsaneering en het laten dragen van de vermogens in de groote staatslasten. Maar dat dubbele doel is nu juist — zooals bijna altijd een dubbel doel in één regeling! — zoo geheel verkeerd. Daargelaten of het gewenscht is het geblokkeerd geld op te ruimen — ik ben geneigd te meenen, dat, indien straks de lawine van belastingheffing loskomt, dit geblokkeerd geld maar al te zeer noodig zal zijn om geweldige economische débâcles te voorkomen — in ieder geval had daarvoor dan een heel speciale regeling moeten dienen, die met „vermogensheffing ineens” niets te maken heeft. En wat het vraagstuk van het laten dragen van de vermogens in de groote staatslasten betreft, voorzover mijn betoog thans gaat, moge worden herhaald, dat het tijdstip daarvoor in de breede industriele zône juist nu het meest ongeschikte is.

6. De arbeidsgelegenheid in de industriele zône thans op zoo breed mogelijke wijze te gaan verzekeren, het zijn in de eerste plaats wel de arbeiders, die dat moeten vragen. Als steeds met zooveel nadruk wordt gewezen op het laag percentage der arbeidsproductiviteit, dan staat het meteen vast, dat dit hoegenaamd niet de schuld der arbeiders is en dat — en gelukkig

wordt het ons door de allergrootste industrielen verzekerd — van arbeidsschuweid geen sprake is. De schuld ligt bij het in alle onderdeelen verouderd productie-apparaat, dat dringend moet worden vernieuwd. En niet alleen vernieuwing, maar zeer veel „nieuw” zal noodig zijn om een geweldige werkloosheid over eenige jaren te voorkomen — en daarmee een blijvende verarming en achterlijkheid in het internationale leven van geheel ons volk. Geen enkel arbeidersbelang is dan ook met een vermindering thans van de Nationale Schuld gediend, en zeker niet, indien daarmee de productiemiddelen in de industriele sfeer worden bedreigd. Zij, de arbeiders, zouden de eerste en zwaarst getroffen slachtoffers zijn. Helaas hebben wij hun volle medezeggenschap in onderneming en bedrijf nog niet bereikt; beschikten wij nu reeds over dit groote cultuur- zoowel als economisch goed, dan zouden deze beschouwingen zeker het eerst uit de kringen van de arbeiders tot ons komen.

7. Het is dan ook wel vurig te hopen — en daarmee wil ik deze korte beschouwingen eindigen —, dat Minister Lieftinck zijn ontwerp terugneemt en daarmee een einde maakt aan de groote onrust, die nu reeds in zooveel industriele kringen is ontstaan. Hij zal moeten erkennen, dat — afgezien van alle andere argumenten, die ik ontwikkelde — die onrust een zeer groot kwaad is aan het begin van de groote economische campagne, die ons tot nieuwe welvaart moet brengen. Inplaats van alles wat rechtstreeks onze welvaartsbronnen bedreigt — en ik heb deze waar- schuwingen in mijn prae-advies over belastingen reeds in 1926 gegeven — kome de Minister met zijn collega's met het hier genoemde raamplan, dat ons een be- knoopt, maar duidelijk overzicht, op de basis van onze werkelijke, in een nationale balans uitgedrukte econo- mische positie, zoo volledig mogelijk teekent; dat ons aantoont, waarheen gestuurd moet worden om, met een sterk industrieel productie-apparaat en met goed geschoolde arbeiders van allerlei rang, een zoo sterk mogelijke goederen- en dienstenpositie in de wereld in te nemen, waarmee de financieele maatregelen — en niet omgekeerd! — in overeenstemming worden ge- bracht.

Prof. Dr. J. A. VERAART.

MONETAIRE STABILITEIT.

De ervaringen, na den eersten wereldoorlog opgedaan met en door de waardedalingen van het geld in de verschillende landen, hebben het vraagstuk van de monetaire stabiliteit in de publieke belangstelling getrokken. De ontwrichtingen in de staatshuishoudingen en in de economie van bijna alle landen der wereld, waartoe de tweede wereldoorlog geleid heeft, zijn aanleiding, dat allerwegen de dringende vraag naar voren komt, hoe de gevaren gekeerd kunnen worden, die nu ten tweeden male en wellicht in nog heviger mate de monetaire stabiliteit bedreigen. Zullen de rampen, die de volkswelvaart door den oorlog rechtstreeks getroffen hebben, bovendien nog leiden tot inflationistische verschijnselen, die op hun beurt de volkswelvaart opnieuw gevoelige slagen toebrengen? Het is maar al te begrijpelijk, dat men zint op middelen om het inflatie-gevaar te bekampen en dat men zich vereenigt om in samenwerking met en tot steun van de Regeering den strijd tegen den gemeenschappelijken vijand aan te binden, ook op die punten, waarbij getuigd moet worden van meningen, die van die van de Regeering afwijken.

Het is op zichzelf al een eigenaardig verschijnsel, dat inflatie slechts mogelijk is als gevolg van menschelijke handelingen, dat de menschheid, met uitzondering van een gelukkig zeer beperkte categorie van profiteurs, inflatie niet wensch en dat niettemin het gevaar van

verschillende kanten dreigt en zal blijven dreigen.

Als men zich afvraagt, hoe deze paradox zich kan voordoen, komt men tot de conclusie, dat de handel-ingen, die tot waardedaling van het geld kunnen en daar- door ook gewoonlijk zullen leiden, uiteenvallen in op- zettelijk en onopzettelijke. De opzettelijke zijn die handelingen, die doelbewust zijn gericht op een waarde- daling van het geld, meestal als alternatief voor iets, dat men meent een grooter kwaad te zijn. Theorieën in dezen geest zijn in de twintiger en dertiger jaren opge- worpen en ons als nieuwe wijsheid opgedischt. Zij waren niet nieuw en niet wijs en ze zijn door de feiten achterhaald. De accoorden van Bretton Woods zijn het gelukkig bewijs van het feit, dat men er gemeenschap- pelijk naar streeft herhalingen van de opgedane erva- ringen te voorkomen. In mijn onlangs verschenen brochure over „De toekomst van den gulden” heb ik getracht uiteen te zetten, hoe bij de keuze tusschen twee mogelijke maatregelen het alternatief van de geld- depreciatie in de verschillende gevallen steeds het ver- keerde is. Het zou te ver voeren daarop hier terug te komen en ik moge dus hiervoor naar die brochure ver- wijzen. Wel mag als algemeene grondgedachte worden geconstateerd, dat, indien er in de productie en distri- butie der goederen iets mankeert, het onjuist zou zijn aan het algemeene hulpmiddel bij productie en distri- butie, het geld, te gaan dokteren, tenzij er tevoren aan het geld zelf fouten zijn gemaakt, die dan natuurlijk hersteld moeten worden. Een voorbeeld van dit laatste is de saneering van ons geldwezen na de ontwrichting ervan door den bezetter.

Tot de onopzettelijke behooren die handelingen, die, eenmaal gedaan zijnde ter oplossing van het zoo inge- wikkelde stel van na-oorlogsche economische proble- men, achteraf blijken minder gelukkige zetten op het schaaqbord te zijn geweest, zoodat dan soms slechts een offer een matstelling kan voortkomen. Het risico kan dan aanwezig zijn, dat dat offer zal liggen in het prijsgeven van de monetaire stabiliteit. In deze cate- gorie is ongetwijfeld het gevaarlijkst datgene, wat on- opzettelijk nagelaten wordt, omdat het kwaad, dat bestreden had moeten worden, niet bij voorbaat duidelijk als zoodanig onderscheiden is.

De maatregelen, die te nemen zijn ter waarborging van de stabiliteit van het geld, vallen uiteen in twee categorieën, nl. in zuiver monetaire en in die maat- regelen, die, hoewel niet van zuiver monetairen aard, toch van niet minder belang zijn voor de waarde- vastheid van het ruilmiddel. Hiervan getuigen de zeven punten door de onlangs opgerichte „Stichting tot daad- werkelijke bestrijding van het inflatiegevaar” opgesteld, waarvan een drietal tot de eerste categorie en de overige tot de andere behooren.

Zuiver monetaire maatregelen.

Zuiver monetair is de naar voren gebrachte wensch, dat de richtlijnen van de monetaire politiek bij de wet zullen worden vastgesteld. Het is eigenlijk hoogst be- vreemdend, dat dit nog steeds niet is geschied. Een tiental jaren, zij het dan ook inclusief de bezettings- jaren, namelijk sinds het verlaten van den gouden standaard in September 1936, is onze gulden zwevend en zijn er geen regelen vastgelegd, die als richtsnoer dienen bij het monetaire beleid. Men kan niet eens zeggen: het beleid ter handhaving van de monetaire stabiliteit, want ook dat zelfs wordt in het midden ge- laten, aangezien er heelemaal geen regelen zijn vastge- legd. Wanneer de verhoudingen worden bepaald, waarin de overheidsuitgaven door de bevolking gedragen moeten worden, worden de te heffen belastingen bij de wet bepaald. Maar de monetaire politiek, die tot zoo groote verschuivingen kan leiden in de inkomsten en het bezit van alle categorieën der bevolking, is sinds

jaren zwevende gebleven. Wanneer dit punt eenmaal geregeld zal zijn, zal men er zich slechts over verbazen, dat het zoo lang zwevende is gehouden. Voor het vertrouwen in de monetaire stabiliteit, o.a. als eerste voorwaarde voor bevordering van den spaarzin, is een spoedige regeling dringend gewenscht.

Van eveneens zuiver monetairen aard is de bestrijding van de politiek van het goedkoop geld. Het is begrijpelijk, dat de Regeeringen tot deze politiek geneigd zijn in een tijd, dat het de uiterste inspanning kost om tot sluitende budgetten te geraken. Hoe goedkoop de Staat dan kan leenen, hoe kleiner de last wordt, die voor den dienst van de staatsschuld op de begrooting drukt. Als een lage rente dus zonder schade doorgevoerd kon worden, zou de politiek van het goedkoop geld alleen maar zijn toe te juichen. Dit is echter niet het geval; uiteindelijk zal de schade belangrijk grooter blijken te zijn dan de tijdelijk behaalde voordeelen. En dit om tweeërlei reden, de één aan de vraagzijde, de andere aan de aanbodzijde. Wanneer het crediet te goedkoop is in verhouding tot de reële betrekking tusschen vraag en aanbod van kapitaal, zal dit de vraag naar crediet te sterk stimuleeren. Men kan dit bezwaar gedeeltelijk ondervangen door kunstmatig de credietvraag te beperken, bijv. door toekenning van crediet te rantsoneeren. De productie zal dan echter op die gebieden, waar crediet geweigerd wordt, achterwege gelaten moeten worden, hetgeen rechtstreeks tot hoogere prijzen zal moeten leiden of op zijn minst genomen een verlaging van het prijsniveau zal tegenhouden. Heel ver zal men met die rantsoneering derhalve niet kunnen gaan; zoodra men komt buiten het gebied van de luxe-goederen, zou een streng doorgevoerde rantsoneering spoedig tot catastrophale gevolgen leiden. Er is dan maar één mogelijkheid over om de rente laag te houden, en dat is om het geldaanbod te vergrooten. In zijn meest ernstigen vorm beteekent dit het in werking zetten van de biljettenpers. Maar het aanbod behoeft niet altijd te zijn geld in den meest eigenlijken zin van het woord. Het kunnen ook andere liquiditeiten zijn; in plaats van geld kan men ook schatkistpapier creëren, of noodzakelijke consolidatie van vlottende schuld achterwege laten, waardoor de gemeenschap blijft zitten met een te groote liquiditeit, waarvan de gevaren van precies denzelfden aard zijn als van een te groote geldcirculatie. Vroeger of later moet dit tot inflationistische verschijnselen leiden.

Het derde direct monetaire punt betreft den wensch tot volledige betaling door den Staat van de Duitsche vordering van De Nederlandsche Bank. Wanneer tegenover de biljettencirculatie in het actief van De Nederlandsche Bank, behoudens een beperkten goudvoorraad, slechts vorderingen staan op den Staat, en het bedrijfsleven moet een beroep doen op de circulatiebank, dan kan dit beroep slechts ingewilligd worden door een verdere uitbreiding van de biljettencirculatie. De hieraan verbonden gevaren behoeven niet uiteengezet te worden. Als het bedrijfsleven via de banken een beroep op de circulatiebank zal moeten doen, is De Nederlandsche Bank „vol”, of men zou tot een ongewenschte uitbreiding van de circulatie moeten overgaan. Behalve de bezwaren, die dan zullen rijzen, is het reeds nu bedenkelijk, dat sinds de saneeringsmaatregelen in September van het vorige jaar de circulatie zich tot het thans bereikte niveau heeft kunnen uitbreiden, zonder dat het bedrijfsleven via de banken bij de circulatiebank om crediet heeft behoeven te vragen. Dit beroep op de circulatiebank is immers als waarschuwend sein wenschelijk, voordat de geldsomloop een te groote uitbreiding gekregen heeft. Een dergelijke waarschuwing pleegt niet misverstaan te worden en de circulatie zou dan niet het huidige niveau bereikt hebben.

Andere maatregelen.

Naast deze wenschen van zuiver monetairen aard staan een viertal, die indirect, maar langs een zeer korten weg, evenzeer van de grootste beteekenis zijn voor de saneering van ons geldwezen en voor de bestrijding van het inflatiegevaar.

Allereerst is dan een sluitend budget een vereischte voor monetaire stabiliteit. Bij een actie, die gerugsteund wordt door de overgrote meerderheid der bevolking, zal men bij het verlenen van steun aan de Regeering ter bereiking van een gezond geldwezen zich, zooals vanzelf spreekt, hebben te onthouden van het treden in de beoordeeling van de mérites der verschillende uitgavencategoriën op zichzelf. Dit mag niet worden misverstaan, in diër voege, dat geponeerd zou worden, dat die mérites geen beteekenis hebben. Bij het bezien van het inflatiegevaar zal men echter dienen te onderzoeken, of de gestelde doeleinden door de inflationistische gevolgen der eventueele maatregelen niet eerder geschaad dan gebaat worden. Hier zijn we aangeland in de categorie der onopzettelijke handelingen, waar maatregelen tot oogenschijnlijke voordeelen kunnen leiden, maar uiteindelijk tot veel grotere offers voor de geheele volkswelvaart.

De gevaren van inflationistischen aard, die verbonden kunnen zijn aan op zichzelf wenschelijke maatregelen, zijn reeds goeddeels te ondervangen, indien bij het voteeren der uitgaven tegelijk voorzien wordt in de dekking der middelen, en ook deze wensch verdient derhalve zoo nauwgezet mogelijk bevredigd te worden. Daarbij dient echter nog terdege rekening gehouden te worden met het vereischte, dat niet die middelen zelf inflationistisch zullen werken, omdat men, om ze te kunnen opbrengen, op te groote schaal credieten moet opnemen.

Een volgend punt van groot belang is het streven naar een doelmatig en zuinig overheidsbeheer, o.a. door inschakeling van efficiency- en accountantsbureaux. Ook bij dit punt moet men zich verbazen — op gelijke wijze als bij het zwevend houden van de monetaire politiek bij gebreke van bij de wet voorgeschreven richtlijnen —, dat in deze richting nog nimmer maatregelen zijn getroffen. De particuliere ondernemer heeft reeds lang de wenschelijkheid ingezien om efficiency- en accountantsbureaux in te schakelen. Men ziet in, zijn eigen welbegrepen belang te dienen, doordat men hiermede een doelmatig en zuinig beheer bevordert. Het is hoogst bevreemdend, dat dit niet evenzeer zou gelden voor het beheer van de Overheid.

Tenslotte is er de wensch tot het bevorderen van maatregelen, die de productie stimuleeren en de distributie rationaliseeren. Het is duidelijk, dat het vraagstuk van het prijsniveau hier geheel wordt aangevat van de goederenzijde. Het is echter evenzeer duidelijk, dat hier een nauwe relatie ligt met de monetaire stabiliteit. In de eerste plaats treedt bij een gebrekkige productie en distributie onmiddellijk een lagere waardeering van het geld aan den dag, doordat de prijzen der goederen te hoog zijn en blijven. Maar ernstiger nog zijn de gevolgen, die dit na zich sleepen kan. De ondoelmatige productie en distributie zullen ertoe leiden, dat de inkomens de goederen niet kunnen koopen. De dispersie van prijzen en loonen zal de neiging hebben zich langdurig voort te zetten, waardoor de drang naar loonsverhoogingen ontstaat, die dan de werknemers in staat zouden moeten stellen op betere wijze in hun levensonderhoud te voorzien. Zoolang echter productie en distributie gebrekkig zijn, zullen er niet meer goederen ter beschikking komen en zal men alleen maar tegen elkaar gaan opbieden, met als gevolg een hooger prijsniveau en aldus een voortgezette onevenwichtigheid tusschen loonen en prijzen, alleen bij een lagere waarde van het geld. Een reeks van maatregelen zal moeten

worden getroffen om de productie en de distributie te verbeteren, ten einde de beruchte spiraal van loonen en prijzen te vermijden.

Wanneer wij het bovenstaande de revue hebben laten passeeren, dan blijkt wel, dat er nog veel zal moeten gebeuren, voordat de monetaire stabiliteit gewaarborgd is. Worden de verschillende hierboven als noodzakelijk aangewezen maatregelen niet getroffen, dan is inflatie onvermijdelijk en zal aan de volkswelvaart, die door den oorlog al onnoemelijk heeft geleden, den genadeslag worden toegebracht.

TJ. GREIDANUS.

DE VRACHTENMARKT.

Indien men zich bij het schrijven van een overzicht der vrachtenmarkt uitsluitend bepaalt tot den toestand van het oogeblik, dan kan het oordeel niet anders dan gunstig luiden. Zooals één der buitenlandsche scheepvaartperiodieken onlangs terecht opmerkte, biedt de markt den reeder, die fortuinlijk genoeg is vrijelijk over „vrije” tonnage te kunnen beschikken, tal van lucratieve mogelijkheden. Voor zulk een fortuinlijk reeder is er zelfs „l'embarras du choix”, gezien de toenemende vraag en de vaste tendens. „Vrije” tonnage, d.w.z. die schepen, waarvoor de betrokken instanties in de verschillende landen geen reizen aanwijzen. Dit wil echter niet zeggen, dat de reeders, wier schepen regeeringsreizen uitvoeren, te klagen zouden hebben. De voorloopige jaarverslagen van verschillende reederijen hier te lande vermelden uitdrukkelijk en terecht, dat de officieele vergoeding een redelijk rendement verzekert. Mutatis mutandis geldt dit eveneens voor landen als Engeland, Noorwegen e.a. De marges zijn alleen kleiner dan in die gevallen, waar men vrij is het meest loonend emploi te secureeren.

Hout.

Merkwaardige verschijnselen, inhaerent aan den huidige toestand, doen zich overigens van tijd tot tijd voor. Zoo heeft bijvoorbeeld de voortgezette vraag naar ruimte voor houtvervoer van de Oostzee en Canada er met name in het jongste verleden toe geleid, dat groote schepen, welke in feite voor dit soort lading weinig geschikt zijn, door de betrokken instanties nochtans naar deze aflaadcentra zijn gedirigeerd. Normaliter komt het niet voor, dat een vrachtschip van 10.000 ton laadvermogen van de Oostzee naar Engeland wordt bevracht, en het van overheidswege naar Canada zenden van groote schepen, teneinde daar een lading hout, mijnstutten e.d. aan boord te nemen, vindt bij de betrokken reederijen weinig instemming. Ook hier geldt intusschen, dat de beste stuurlui aan wal staan. Er is een zeer gevoelig tekort aan schepen van kleiner type en geschikt voor houtvervoer; zoodoende is men wel genoodzaakt van tonnage, welke zich in eersten aanleg minder voor dit soort lading leent, gebruik te maken.

Graan en kolen.

De eerlang te verwachten vraag naar ruimte voor het vervoer van graan van de St. Lawrence zal het tekort aan scheepsruimte nog accentueeren. Begin December (gewoonlijk $\pm$ 5 December) gaat de vaart dicht en daar afladers reeds min of meer aanzienlijk met hun verschepingsprogramma ten achter zijn, zullen zij er ongetwijfeld naar streven een zoo groot mogelijke hoeveelheid gedurende de weken, die ons nog van begin December scheiden, via de Oostkust naar Europa te verschepen. De oorzaak van den huidige achterstand in de verschepingen van de St. Lawrence is op zichzelf wederom typeerend voor den ietwat chaotischen toestand, waarin het internationale verkeerswezen na den

alles ontwrichtenden oorlog verkeert. De schepen toch, welke normaliter het verkeer op de Groote Meren onderhouden, zijn in grooten getale aangewezen voor het vervoer van kolen. Een en ander heeft tot aanzienlijke congestie geleid in de haven van Montreal, waar bijvoorbeeld een twintigtal schepen reeds een tijdlang op lading liggen te wachten, terwijl een aantal andere schepen, in ballast naar Montreal onderweg, noodgedwongen naar elders moest worden gedirigeerd. De vraag rijst, of de hiervoor verantwoordelijke instantie wel voldoende rekening heeft gehouden met den, al wederom tengevolge van den oorlog, zeer geringen „carry-over” van het vorig graanseizoen. Het resultaat was in ieder geval, dat er een accumulatie van tonnage ontstond, waarvoor geen of althans niet voldoende lading aanwezig was.

De volstrekt ontoereikende Europeesche kolenproductie is oorzaak, dat de vraag naar scheepsruimte voor het vervoer van kolen van Amerika onverminderd voortduurt. Ook dit is een gevolg van den oorlog. Vóór 1939 toch exporteerden Engeland, Duitschland en Polen aanzienlijke hoeveelheden kolen. Thans moet Amerika goeddeels in de ontstane lacune voorzien en wordt een aanzienlijk aantal schepen, dat anders voor emploi elders beschikbaar zou zijn, aan de markt onttrokken. Dat de Overheid in het algemeen niet steeds een even gelukkige hand heeft; blijkt uit het zenden naar Amerika van een vijftienmijls semi-passagiersschip, teneinde aldaar kolen voor Denemarken te laden! Dergelijke gevallen doen wel eens de vraag rijzen, of er inderdaad wordt gewoekerd met de ter beschikking staande tonnage resp. of deze wel steeds voor de meest geschikte reizen wordt ingezet.

Ook de U.N.R.R.A. eischt haar deel aan scheepsruimte op ten behoeve van de voorziening der zgn. „distressed areas”, op dit oogenblik o.a. voor het vervoer van graan naar Britsch-Indië, waarvoor de La Plata rivier, de St. Lawrence evenals de Westkust van Noord-Amerika en Australië in aanmerking komen.

Uitgaande lading van West Europa — ook overzigt is gewijd aan de algemeene vracht- en niet aan de geregelde lijnvaart — is, goeddeels door het wegvallen van exportkolen, nog steeds ontoereikend. In dit verband dient overigens melding te worden gemaakt van een toenemende vraag naar ruimte voor het vervoer van cement van Gdynia naar Zuid-Amerika, Mexico, West-Afrika, Venezuela etc. Of en in hoever deze vraag bestendig zal blijken, dient afgewacht.

Algemeene toestand.

Typeerend voor den algemeenen toestand is tenslotte de bij voortdurend levendige vraag naar scheepsruimte op „time charter” basis, in het bijzonder voor bepaalde scheepstypen. Zoo werd dezer dagen een schip van 2.600 ton draagvermogen met shelterdek en oliestookinrichting voor twaalf maanden algemeene vaart bevracht tot de uitzonderlijk hooge vracht van \$ 50 per ton draagvermogen per maand; ter illustratie diene, dat voor schepen van het ééndek type met een laadvermogen van $\pm$ 3.000 ton circa \$ 40 wordt betaald, terwijl de vracht voor groote schepen al naar gelang van type en tijdsduur \$ 18 à \$ 20/6 bedraagt. De voorkeur voor dit soort bevrachting, die o.a. ook op de tankbevrachtingsmarkt duidelijk tot uitdrukking komt, is zoowel van de zijde der huurders als van die der verhuurders begrijpelijk. Eerstgenoemden toch maken zich tot op zekere hoogte onafhankelijk van de fluctuaties op de vrachtenmarkt en verzekeren zich onder alle omstandigheden van een bepaalde hoeveelheid scheepsruimte. Laatstgenoemden dekken zich op een voor hen gunstige markt tegen het risico eener vrachtdaling.

Is dit risico denkbeeldig? Hier raken wij bij onze analyse der huidige marktconstellatie de kern. Wij stel-

len voorop, dat wij ons bewust onthouden van voorspellingen, even onvruchtbaar als ondankbaar, en ons uitsluitend bepalen tot een ontleding der verschillende factoren, die de markt op dit oogenblik beheerschen.

Het is duidelijk, dat deze factoren althans ten deele, uitvloeisel zijn van den oorlog en deszelfs naweeën. De nood in tal van landen dwingt tot hulpverlening op groote schaal — U.N.R.R.A.-ladingen —, het deels wegvallen, deels aanzienlijk verminderd productievermogen van veleer voor export werkende landen — wij wezen hierop reeds — noopt tot aanzienlijken overzeeschen kolenaanvoer, een normaliter onbekend verschijnsel. Arbeidsconflicten — men denke aan de zeeliedenstaking, gevolgd door de machinistenstaking in Amerika — zijn oorzaak van langdurig oponthoud, nadeelig, het spreekt vanzelf, voor reeders, welker reisresultaten belangrijk ongunstiger uitvallen dan waarop zij redelijkerwijze mochten rekenen, maar waardoor het tekort aan ruimte geaccentueerd en het vrachtenpeil voor „vrije” tonnage gunstig beïnvloed worden. Er is door de ontwrichting tengevolge van den oorlog veel onvermijdelijk, maar daarom niettemin on-economisch, vervoer. Normaal is: graanvervoer van Amerika naar Europa, vervoer van kolen van Engeland resp. het Continent naar Zuid-Amerika en elders. De combinatie dezer beide vormde wel eer de basis voor de „tramp”-vaart, zooals deze zich geleidelijk ontwikkelde. Niet normaal is het eenzijdig vervoer van kolen van Amerika, Canada etc. Wij citeeren dit voorbeeld, dat met andere kan worden aangevuld, ter illustratie van den toestand en omdat hieruit logisch voortvloeit de vraag, hoe de vrachtenmarkt zich zal „houden”, indien dit kunstmatig vervoer ophoudt, omdat de normale toestand zich geleidelijk herstelt. Want deze tijd komt, wij weten alleen niet wanneer. Duitschlands mijnindustrie zal zich uiteindelijk herstellen; Polen zal, naarmate de Russische productie in meerdere mate dan thans het geval is in de behoeften van de U.S.S.R. voorziet, zijn uitvoer hervatten en uitbreiden. Engeland zal het op den duur moeilijk kunnen stellen zonder den krachtigen steun van zijn veleer aanzienlijken kolenuitvoer. Europa's graanproductie zal in de toekomst in aanzienlijk grooter omvang dan thans mogelijk is in de behoeften der Europeesche consumptielanden moeten kunnen voorzien. Wil de wereldhandel zich herstellen — eerste voorwaarde voor een waarlijk welvarend scheepvaartbedrijf — dan zal Europa, veel meer dan thans het geval en mogelijk is, een actieve rol in het productieproces moeten vervullen. Zal het hiertoe in staat zijn? Alles hangt af van de wijze, waarop de oorlog geliquideerd wordt en de uiteindelijke vrede tot stand komt. Slaagt men er niet in de tegenstellingen op internationaal-politiek terrein te overbruggen, maakt het huidige gebrek aan samenwerking in economisch opzicht, het heerschend wantrouwen, de zucht naar hegemonie ook in dit opzicht geen plaats voor het besef, dat alleen hechte samenwerking, de wil om gemeenschappelijk aan den wederopbouw der samenleving te werken en zodoende de grondslagen te leggen, die blijvende welvaart voor allen binnen het bereik der mogelijkheden brengen, dan ziet de toekomst er inderdaad donker uit en zal de huidige, gunstige constellatie voor de scheepvaart niet duurzaam kunnen zijn.

Dit impliceert ook een verstandig gebruik van Amerika's tijdens den oorlog gebouwde handelsvloot. Vervoerde de Amerikaanse koopvaardijvloot vóór den oorlog circa 25 pCt. der Amerikaanse exportgoederen, thans ambieert de „Maritime Commission” een aandeel van 50 pCt. Teneinde de voornaamste routes onder Amerikaanse vlag te kunnen bevaren, zijn 32 diensten geprojecteerd, t.w. 10 naar Europa, 11 naar de Amerikaanse republieken, 8 naar de Westkust van Amerika en het Verre Oosten en 3 naar Afrika. Weliswaar zijn

reeds ruim 20 miljoen ton scheepsruimte opgelegd, maar het resterend deel der vloot is groot genoeg om drastisch in vóór den oorlog bestaande verhoudingen in te grijpen, vooral wanneer zoodanig ingrijpen gepaard zou gaan met het op groote en ruime schaal verlenen van subsidies.

Of het gelukken zal langs den weg van internationaal contact en overleg een grooter mate van stabiliteit in de wereldvrachtvaart te verkrijgen? Het streven is loffelijk, concrete resultaten dienen afgewacht.

Vatten wij onze beschouwing samen, dan luidt de conclusie: de huidige toestand is alleszins gunstig, vooruitzichten onzeker. Ook hier is de toestand verborgen in den schoot der goden, of om de hedendaagsche terminologie te gebruiken: alles hangt af van de wijsheid der „big three”. Bij hen berust en macht en verantwoordelijkheid. Van hun bereidheid om gezamenlijk de fundamenten te leggen, waarop het gebouw der toekomstige welvaart kan verrijzen, is de toekomst van wereldhandel en wereldscheepvaart, onverbrekelijk met elkander verbonden, in laatste instantie afhankelijk.

C. VERMEY.

DE THEEPOSITIE.

Nu het eerste statistische overzicht van het Internationale Theecomité weer is verschenen, kunnen wij aan de hand van de gepubliceerde gegevens pogen ons een inzicht over de toekomst van dit product te vormen. Het eerste bulletin na den oorlog is verrijkt met een aantal gegevens, die zeker belangstelling verdienen en waarop wij gedeeltelijk nog terugkomen.

Gelijk bekend, werd de theerestrictie in 1943 verlengd; voor de landen Britsch-Indië, Ceylon, Nederlandsch-Indië en Nyasaland verlengd tot twee notajaren na het einde der vijandelijkheden, voor Kenya, Oeganda en Tanganyika tot Maart 1947. Van het restrictiejaar 1942/43 af werd het uitvoerpercentage vastgesteld op 125 pCt. der exportquota; dit percentage werd geacht een onbepaalde voortbrenging mogelijk te maken. Vergelijken wij de exporten in de jaren 1942/43 tot 1944/45 met de quota, dan valt echter op, dat noch Britsch-Indië noch Ceylon in dit opzicht aan de verwachtingen hebben beantwoord. Zelfs al houden wij rekening met het, vooral in Britsch-Indië sterk gestegen, binnenlandsch verbruik, dan blijft deze conclusie onverminderd van kracht.

Voor de Britsch-Afrikaansche theegebieden was dit probleem niet van beteekenis, omdat voor deze de exportquota zijn vastgesteld op de potentiële productie. Nederlandsch-Indië was door de Japansche bezetting uitgeschakeld als deelgenoot in de internationale restrictie, terwijl Japan en Formosa, belangrijke outsiders, als leveranciers voor de wereldmarkt waren uitgevallen. Over den — niet onbelangrijken — uitvoer van China naar de Sovjet-Unie over land bevat het bulletin geen gegevens.

Het heeft betrekkelijk weinig zin het verleden der oorlogsjaren na te gaan, behoudens voorzover dit voor de toekomst van beteekenis kan zijn.

Productie.

Wat de productiemogelijkheid betreft, moet worden vastgesteld, dat in Britsch-Indië de grootte van het areaal niet belangrijk is gewijzigd. Aanvankelijk werd de totale aanplant iets uitgebreid, maar later blijkt weer te zijn gerooid, zoodat per ultimo 1944 de thee-aanplant 840.644 acres besloeg tegen per ultimo 1939 840.004 acres. Op Ceylon daarentegen werd het roeien van aanplant, voornamelijk op de ondernemingen, voortgezet en per ultimo 1944 bedroeg het 549.625 acres tegen 553.845 acres per eind 1939 en 559.237 acres per

eind 1936. Voor Nederlandsch-Indië gaan de gegevens over het areaal terecht slechts tot eind 1939, toen het ondernemingsareaal op Java 263.601 en op Sumatra 82.103 acres en de bevolkingsaanplant op Java 184.190 acres bedroeg. Hoe de thee-aanplant in Nederlandsch-Indië er op het oogenblik uitziet, weten wij niet. Wel is thans bekend, dat onder de Japansche bezetting op Java 41.814 ha of 103.323 acres onbeheerd zijn gebleven of werden aangewezen voor conversie in andere cultures of beplanting met voedselgewassen, dan wel voor Maart 1942 geen werkelijke thee-aanplant meer was¹⁾. Doch zelfs het aangehouden areaal heeft door onvoldoend onderhoud ernstig geleden en is gedeeltelijk op stomp gekapt. Daarenboven is het de vraag, hoeveel aan thee-aanplant verloren is gegaan na de capitulatie van de Japanners; thee-aanplant en theefabrieken vallen mede ten offer aan de ongeregelde sinds dat moment. Ook op Sumatra is een belangrijk areaal aan de vernietigingswoede der Japanners ten offer gevallen; men raamt, dat 14.850 ha of 36.695 acres werden geroid. Theefabrieken werden ook hier vernietigd en installaties verdwenen. En ook daarna is een verdere verzwakking van de economische toekomst van Indië niet uitgebleven. In andere deelen van Sumatra was het al niet anders. Nederlandsch-Indië heeft dus een belangrijke thee-aanplant verloren en het resterende areaal zal geruimen tijd noodig hebben om weer op peil te komen, voorzover het economisch nog exploitabel zal zijn. Bovendien is groote schade aangericht aan de voor de thee onmisbare bereidingsinstallaties.

In Afrika daarentegen is de aanplant regelmatig uitgebreid: in Kenia van 13.993 acres per ultimo 1939 tot 16.019 acres per ultimo 1945, in Oeganda van 3.199 acres per einde 1939 tot 4.525 acres per ultimo 1944, voor Tanganyika van 5.276 tot 6.819 acres en in Nyasaland van 18.284 tot 19.594 acres. Bovendien is thans bekend, dat op Mozambique een aanplant van per ultimo 1944 11.854 acres bestaat.

Omtrent Malakka zijn geen gegevens bekend; de aanplant was daar echter slechts klein (per ultimo 1940 8.898 acres). Vermoedelijk zal ook hier voor voedselgewassen zijn geroid.

In de Sovjet-Unie wordt voortdurend gestreefd naar grootere zelfgenoegzaamheid, de laatste berichten wijzen weer op vergrootte activiteit. Recente berichten²⁾ melden, dat men er daar in zou zijn geslaagd twee theevariëteiten te selecteren, welke de dubbele opbrengst van Chineesche thee zouden geven en dat men ook tegen zware vorst bestand zijnde variëteiten zou hebben gekweekt. Naast in het hoofdgebied Georgië bestaan thans aanplantingen in Centraal-Azië en de Kuban-vallei, terwijl in de omgeving van Moskou proeven worden genomen. Men taxeert het areaal thans op dezelfde grootte als per ultimo 1940 (ongeveer 140.000 acres), doch verdere uitbreiding staat op het programma.

Ook in andere verbruikslanden staat entameering of uitbreiding van de theecultuur op het programma: wij denken nu niet in de eerste plaats aan Turkije en Perzië, maar meer speciaal aan Zuid-Amerika. In Brazilië en Peru wordt groote aandacht aan de thee besteed; in Minas Geraes bijv. zijn thans 13 thee-ondernemingen met 4 miljoen theestruiken, en Brazilië verschijnt nu ook als exporteur van andere thee dan yerba mate (1942 ongeveer 400.000 lbs.). In Peru heeft men onder leiding van een thee-subproefstation de cultuur geëntameerd en verschillende proeftuinen aangelegd. Ook Argentinië toont belangstelling voor de theecultuur.

In China besteedt men groote aandacht aan den

heropbouw van de thee als welvaartsbron, doch voornamelijk is de geldnood onder de theeboeren dermate groot, dat zelfs de gelden om het product te verkrijgen door de banken moeten worden voorgesloten³⁾.

Nu Formosa tot China komt te behooren, mag worden verwacht, dat ook hier de theecultuur zal worden bevorderd. Omtrent Japan zijn geen gegevens bekend.

Pogen wij de balans op te maken, dan staan wij, naast ten opzichte van Japan, bij China voor de groote onzekerheid. Eén der betaalmiddelen van Japan in het internationale verkeer zal ongetwijfeld de thee zijn en dit zal dus den uitvoer van dit product kunnen bevorderen. Immers, voor den laatsten oorlog stond tegenover een uitvoer, die varieerde van 30 tot 55 miljoen lbs. in de jaren dertig, een binnenlandsch verbruik, dat wordt opgegeven tusschen 60 en 83 miljoen lbs.

China was eertijds één der belangrijkste thee-exporteurs; bij een huidig jaarlijksch binnenlandsch verbruik van tusschen 500 à 600 miljoen lbs. (bij een wereldverbruik in alle importlanden tezamen van maximaal ongeveer 900 miljoen lbs!) werden in de jaren 1910 t/m 1916 gemiddeld jaarlijks meer dan 200 miljoen lbs. thee uitgevoerd. Later liep deze export belangrijk achteruit, maar zelfs tijdens den Chineesch-Japanschen oorlog kwam tot 1939 het cijfer nooit beneden de 80 miljoen lbs. Wel schijnt de theecultuur zeer te hebben geleden, maar er wordt ernstig aan het herstel gewerkt.

Van de overige landen heeft ons Indië zwaar geleden, hetgeen in de toekomst in de uitvoercijfers tot uiting zal komen. De andere landen zijn in betekenis ongeveer gelijk gebleven of hebben statistisch hun positie verbeterd, zij het dan ook niet belangrijk. Baseert men zich op de productiemogelijkheden, zooals die uit productie- en potentieele productiecijfers blijkt, dan kan men aannemen, dat Britsch-Indië in normale jaren ongeveer 380 miljoen lbs., Ceylon 260 miljoen lbs., Britsch-Afrika 35 miljoen lbs. of deze landen tezamen ongeveer 675 miljoen lbs. zullen kunnen exporteeren.

Men moet echter tevens verwachten, dat er zich in de sfeer van de productie groote wijzigingen zullen voltrekken. Voor de toekomst toch moet men rekening houden met een streven tot verhooging van het welvaartspeil in die landen. De industrialisatie, welke thans in Britsch-Indië gaande is, de noodzakelijkheid voor de Vereenigde Staten en Groot-Brittannië om afzetgebieden voor hun industriële producten te vinden, moeten doen verwachten, dat men deze op de markten in het Midden- en Verre Oosten zal trachten te vinden en dit zal daar onherroepelijk moeten leiden tot hogere productiekosten, en op den duur tot hoogere prijzen. In Britsch-Indië heeft men tijdens den oorlog reeds voor het feit gestaan, dat de industrialisatie de loonen op de theeplantages opdreef en eenzelfde tendentie kunnen wij in de andere gebieden — naar onze meening dus ook in Nederlandsch-Indië — verwachten.

Wil dus de theecultuur met winst blijven werken, dan zullen de prijzen, aangezien de thee arbeidsintensief is, niet onbelangrijk moeten stijgen.

Verbruik.

Gaan wij het theeverbruik na, dan blijkt steeds weer hoe eenzijdig dit feitelijk is en altijd is geweest. De Angelsaksers waren en zijn de grootste theeverbruikers. Enkele cijfers om dit te illustreeren (Zie bovenaan volgende kolom).

Deze cijfers toonen duidelijk van welke betekenis Groot-Brittannië en Ierland, de overige Britsche gebieden en de Vereenigde Staten zijn voor het wereldtheeverbruik. Thee is in het Britsche Empire een artikel van dagelijksch gebruik geworden. Dit moet men steeds bij de beoordeeling der toekomstige markt scherp voor

¹⁾ Vgl. J. H. Voigt in het „Economisch Weekblad voor Nederlandsch-Indië“ van 24 Augustus 1946, blz. 127/128.

²⁾ Vgl. „Spice Mill“, Augustus 1946.

³⁾ Vgl. uitvoerige beschouwingen in „Tea and Coffee Trade Journal“, Augustus 1946.

In miljoenen lbs.	1910	1915	1920	1930	1935	1939
Totale wereldinvoer in niet-producerende landen	699	809	675	877	865	947
Daarvan invoer in belangrijkste Britsche Empire-gebieden en de Ver. Staten van Amerika . .	474	533	581	684	668	727
Invoer in overige gebieden	225	276	94	193	197	220
Invoer in Gr. Brittannië en Ierland alleen	287	317	392	463	464	492

oogen houden. Dan rijst dus dadelijk de vraag, hoe de consumptie in Groot-Brittannië in de toekomst zich zal ontwikkelen. In het verleden hebben wij sedert den eersten wereldoorlog een steeds toenemend verbruik, ook per hoofd van de bevolking gezien. Een enkel cijfer om de ontwikkeling in Groot-Brittannië aan te toonen: 1900 6,07 lbs., 1910 6,31 lbs., 1920 8,35 lbs., 1930 9,47 lbs., 1936 9,28 lbs. per hoofd; het maximum viel in 1931 met 9,92 lbs. De vraag, hoe de ontwikkeling van het theegebruik daar in de toekomst zal zijn, is niet eenvoudig te beantwoorden. Tijdens den oorlog is koffie in Engeland als drank van grootere beteekenis geworden, zoowel door de theerantwoening als door de gewoonten der vele buitenlanders; het koffiegebruik steeg van 0,79 tot 1,34 lbs. per hoofd, het theegebruik daalde, tengevolge van de rantsoeneering, tot ongeveer 8 lbs. Er werd in Engeland een zeer belangrijke propagandacampagne voor het behoud van de positie van thee gevoerd. Een belangrijk aspect van het vraagstuk wordt voor de toekomst de deviezenpositie. Ook Groot-Brittannië is sterk verarmd uit den strijd gekomen en heeft een groot deel van zijn vorderingen op het buitenland ten behoeve van de oorlogvoering moeten offeren. Het welvaartspeil in de toekomst zal daarvan de nadeelen ondervinden. Britsch-Indië bijv. is van debiteur een crediteurland geworden en de noodzakelijkheid om goederen naar Groot-Brittannië te zenden ter betaling van rente en aflossing is daardoor sterk verminderd; omgekeerd zal Groot-Brittannië naar Britsch-Indië moeten exporteeren, niet alleen om schuld op korten termijn te delgen, maar ook om bepaalde goederen, o.a. thee, te ontvangen (daarnaast o.a. oliehoudende zaden, wol en voorzoover mogelijk katoen, jute, peper en schellak). Het zal dus de vraag zijn, in hoeverre men in Groot-Brittannië de thee zoodanig tot de eerste levensbehoeften zal rekenen, dat men onbeperkte invoeren toestaat. Naar onze meening verdisconteert men de Britsche markt zeker niet pessimistisch, indien men een stabiel blijven van het verbruik aanneemt. Voor de overige gebieden van het Britsche Empire en voor de Vereenigde Staten kan men met een vergroting van het verbruik rekening houden; of deze voor het laatste gebied op den duur belangrijk zal zijn, moet naar onze meening worden betwijfeld, gezien de plaats van de koffie en de wijze, waarop dit product aan de wenschen der Amerikanen wordt aangepast. Ook voor thee poogt men door verpakking in het klein daar meer aan de wenschen der afnemers te voldoen.

Voor de andere landen moet eigenlijk niet het jaar 1939, dat tot voorraadvorming heeft geleid, als basis worden genomen, maar een vroeger jaar. Nemen wij het gunstigst vroegere jaar, nl. 1937, dan wordt het totaal van 947 miljoen tot 874 miljoen lbs. gereduceerd en dan blijft voor de overige landen 193 miljoen lbs. Brengt men in de cijfers door ons opgesteld die van Rusland in mindering, dan blijkt er wel degelijk een

stijging van het verbruik dier andere landen (resp. 71 — 92 — 94 — 139 — 142 — 159 miljoen lbs.). Van dit verbruik komt resp. 41 — 42 — 51 — 88 — 89 — 94 miljoen lbs. op rekening van Nederland, Frankrijk, Duitsland, Argentinië, Chili, Perzië, Egypte en Britsch Marokko en van het resteerende cijfer voor 1937 11 miljoen lbs. op rekening van landen, welke thans in de Russische invloedssfeer liggen. Van de genoemde landen zullen Frankrijk met Marokko en Duitsland de invoeren beperken (Frankrijk zal uit eigen invloedssferen betrekken, bijv. Mozambique), terwijl Argentinië een eigen cultuur entameert. Desondanks blijkt er een stijging in het verbruik der overige landen waar te nemen, ook al zal het cijfer van 159 miljoen lbs. voorloopig niet als basis mogen dienen, nadat achterstand zal zijn ingehaald.

Statistische positie.

Let men op de tendenties, dan ligt naar onze meening de conclusie niet ver, dat voor het verbruik, zooals de zaken nu staan, niet gerekend mag worden op een belangrijke toeneming in de importlanden. Wel blijkt de consumptie in de theeproducerende landen sterk toe te nemen. Voor Britsch-Indië raamt men het binnenlandsche verbruik voor 1944 op 134 miljoen lbs. (tegen bijna 45 miljoen in 1928 en 118 miljoen in 1940), voor Burma op 16 miljoen lbs. in 1940 (tegen 12½ miljoen in 1928), voor Ceylon op bijna 16 miljoen lbs. in 1944 (1932 en 1940 resp. in miljoenen 2 en 12), voor Nederlandsch-Indië op 29,3 miljoen lbs. in 1939 tegen 20¾ miljoen lbs. in 1928.

Tegenover het verbruik staan onzekerheden in de werelduitvoermogelijkheden, maar toch moet wel als vaststaand worden aangenomen, dat Britsch-Indië, Ceylon, Kenya, Oeganda, Tanganyika en Nyasaland tezamen, zelfs bij het toegenomen binnenlandsch verbruik, een potentieele uitvoercapaciteit hebben van 675 miljoen lbs. Houden wij het totale verbruik der invoerlanden optimistisch op 875 miljoen lbs., dan blijft er dus nog een verschil te dekken van 200 miljoen lbs. Nederlandsch-Indië had een uitvoerquotum van 173½ miljoen lbs., China, Japan en Formosa voerden in de jaren dertig ongeveer een 135 miljoen lbs. uit. Alleen aannemende, dat Nederlandsch-Indië een schade zou hebben, neerkomende op 75 miljoen lbs. en dat China, Japan en Formosa niet boven de 100 miljoen lbs. zullen komen, zou een evenwicht op de markt ontstaan, indien het theegebruik niet al te geflatteerd wordt aangenomen. De ongeregelheden thans in China doen echter verwachten, dat het met het herstel daar niet zoo vlot zal verlopen; dit doet dus de situatie gunstiger worden.

Nederlandsch-Indië dreigt echter, door het aanhouden van den tegenwoordigen toestand, zijn kansen meer en meer te verspelen. Immers, een groot deel der hier geproduceerde theeën, behoort tot de zgn. vultheeën en doordat op de wereldmarkt daaraan gebrek was, heeft de consumer zich aan het betere product van Britsch-Indië en Ceylon moeten en kunnen wend. Voor een smaakproduct als thee zal het moeilijker zijn om hier verloren terrein weer te heroveren dan bij koffie, waar het massaproduct een groote rol speelt. Zoowel in de Vereenigde Staten en Canada als in Australië, Zuid-Afrika en Egypte hebben Britsch-Indië en Ceylon de plaats der andere theeën ingenomen, doch in Zuid-Afrika hebben de „British-grown teas” van Afrika ook aan beteekenis gewonnen. Het is de vraag, in hoeverre de Nederlandsch-Indische theeën dit verloren gebied kunnen heroveren — een vraag, die mede met invoermogelijkheden in Insulinde verband zal houden.

Een tweede en belangrijke vraag is, in hoeverre het verbruik der thee-invoerlanden den ongunstigen invloed zal ondergaan van de noodzakelijke prijsstijging

en de verarming in de toekomst. De crisis der jaren dertig heeft wel geleerd, dat in tal van landen het thee- verbruik elastisch is, hetgeen mede verband hield met de onelastische detailprijzen.

Wel verre van thans reeds een oordeel over de toekomst te willen uitspreken, hebben wij eenige facetten voor de toekomst aan de hand der cijfers van het Internationale Theecomité willen belichten. Gegevens als de hier verzamelde leveren hiervoor, dank zij de uitvoerigheid, dankbaar materiaal.

Dr. J. F. HACCOÜ.

FISCALE PROBLEMEN VAN DEN INTELLECTUEELEN EXPORT EN DOORVOER.

De nijpende deviezenschaarschte noopt ons elk middel, dat tot een vergrooting van het deviezenbezit kan leiden, met bijzondere aandacht te bestudeeren.

Onder de middelen, die daartoe kunnen dienen, staat de export van goederen vooraan. Zij vindt op het oogenblik alleen plaats binnen het kader van de met afzonderlijke staten afgesloten handelsovereenkomsten. De internationale concurrentie doet zich daardoor nog niet in vollen omvang gevoelen. Het is echter zaak voor de Nederlandsche industrie om zich op den terugkeer daarvan voor te bereiden. Daartoe is het een dwingende eisch, dat zij de ontwikkeling van de techniek bijhoudt en zoo mogelijk vooruit komt. Vandaar het belang van wat men met een buitenlandschen term de „research” pleegt te noemen. De doeltreffende research eischt een staf van wetenschappelijk gevormde medewerkers, die kan steunen op bedrijven, die technisch en financieel in staat zijn de resultaten van den onderzoekingsarbeid in economisch opzicht te verwezenlijken. Juist het laatste punt brengt vaak moeilijkheden met zich mede: groote bedragen kunnen daarmede gemoeid zijn en het zijn dientengevolge alleen de groote bedrijven, die er een doeltreffende research op na kunnen houden.

Geheel in deze lijn ziet men in Nederland de researcharbeid beperkt tot enkele groote bedrijven. De kleine bedrijven komen er niet aan toe en willen zij niet door hun groote collega's worden verdrongen, dan zullen zij zich de vruchten van den researcharbeid van derden moeten zien te verschaffen.

Wie geregeld kennis neemt van de in Nederland openbaargemaakte octrooi-aanvragen, weet, dat er in Nederland weinig uitvindingen worden gedaan. Ongeveer 80 pCt. van de aanvragen is van buitenlandschen oorsprong en dit cijfer laat de conclusie toe, dat de Nederlandsche industrie in aanzienlijke mate tegenover buitenlandsche uitvinders schatplichtig moet zijn.

Geen wonder, dat men zich gaat afvragen, of ons land op dit gebied geen grooter activiteit kan ontwikkelen; temeer, daar het besef levendig is, dat het hier een eerste vereischte betreft voor het behoud van onze exportmogelijkheid. In Engeland is men bezig met groote energie dit besef in daden om te zetten. Men heeft daar zeer verstrekkende plannen ontwikkeld om door een combinatie van overheidssteun en particulier initiatief een machtig researchapparaat op te bouwen.

Wat in Engeland gebeurt, moet ook in Nederland mogelijk zijn. Het aanpakken van den researcharbeid is voor een deel een kwestie van draagkracht en voor een ander deel van mentaliteit. Over het algemeen is men in Europa te zuinig op dit gebied; de kleinere ondernemers zijn huiverig om geld ter beschikking te stellen van onderzoekingen, waarvan het resultaat niet te voren vaststaat, en zelfs de groote bedrijven zijn, wat dit betreft, doorgaans heel wat spaarzamer dan hun Amerikaansche collega's.

Waar de kosten van de research voor het enkele bedrijf te hoog zijn, kan het samengaan van bedrijfs- genooten de oplossing brengen; over de oude terughoudendheid, om met concurrenten samen te werken, moet men dan zien heen te stappen. Voorts kan de Staat het zijne bijdragen door het scheppen van speciale researchinstituten, die tegen vergoeding voor de industrie werkzaam zijn.

Voordeelen van de research.

De research versterkt de basis van de industrie en moet zijn belooning vinden in een vergroot bedrijfsinkomen.

De resultaten van de research vormen echter ook op zichzelf een object van inkomsten, wanneer men deze aan derden ter beschikking gaat stellen tegen een vergoeding. Daartoe dienen zij aan bepaalde voorwaarden te voldoen, die het mogelijk maken, daarvoor octrooien te verkrijgen. Het octrooi geeft den uitvinder het uitsluitend recht om de vinding toe te passen en de producten, met deze vinding verkregen, in het verkeer te brengen. De uitvinder hoeft echter niet zelf de exploitatie van de vinding ter hand te nemen. Afgezien van het feit, dat hij het octrooi kan verkopen, kan hij zich inkomsten verwerven door aan derden een licentie voor het octrooi te verleen. Deze mogelijkheid is niet beperkt tot het eigen land. In alle landen ter wereld kan men door het verkrijgen van octrooien de uitvinding beschermen en de rechten tot het gebruik daarvan aan derden verhuren. Een dergelijke exploitatie van de octrooien (dus niet van de uitvinding zelf) heeft groote voordeelen. Het zal voor den uitvinder niet mogelijk zijn, over de geheele wereld zijn producten af te zetten en uit den verkoop daarvan zijn belooning te ontvangen voor zijn pioniersarbeid. Hij zit te ver van de buitenlandsche markten af om alle mogelijkheden ervan uit te buiten en, wat een veel grootere rol speelt, in vele gevallen zal de export niet mogelijk zijn, hetzij doordat de vrachtkosten of het prijsniveau in het buitenland den afzet niet mogelijk maken, hetzij doordat protectionistische maatregelen den export belemmeren of zelfs verhinderen. De exploitatie van octrooien in het buitenland vervangt dus in zeker opzicht den export van de goederen en men kan in dit verband van intellectueelen export spreken.

Reeds onder de huidige abnormale omstandigheden biedt de intellectuele export veel meer kansen dan de tastbare export. Zij is niet onderworpen aan de handelsovereenkomsten en er zijn geen uitvoervergunningen en invoerconsenten voor vereischt. De bestaande monetaire overeenkomsten laten alle betalingen van octrooikosten en licentiegelden toe. Weliswaar is voor het afsluiten van licentiecontracten een vergunning vereischt, doch men zal in het buitenland eerder bereid zijn een Nederlandsche licentie te accepteren dan de import uit Nederland van de goederen, welke onder de licentie vallen.

Wij mogen dus concludeeren, dat de exploitatie van Nederlandsche uitvindingen in het buitenland — die juridisch den vorm aanneemt van de licentieverleening op octrooien, welke Nederlandsch eigendom zijn — voor ons land van groote betekenis kan zijn en een aanzienlijke deviezenbron kan opleveren.

Enkele problemen.

Gezien dit belang, willen wij trachten in hetgeen volgt enkele problemen van de octrooi-exploitatie aan het daglicht te brengen.

Wij nemen daartoe aan, dat de researcharbeid op een bepaald terrein heeft geleid tot de ontwikkeling van een nieuw procédé. Men is erin geslaagd dit procédé technisch en economisch levensvatbaar te maken,

men heeft octrooien verkregen, die het principe beschermen. Wellicht heeft men nog aanvullingsoctrooien en nevenoctrooien verkregen, die de bescherming deugdelijker maken. In het buitenland heeft men corresponderende octrooi-aanvragen ingediend. Men besluit nu tot exploitatie van de octrooien over te gaan. Het meest doelmatig zal dit geschieden door het procédé in een voor dit doel afzonderlijk opgerichte n.v. onder te brengen. In de praktijk is gebleken, dat men de octrooi-exploitatie niet zonder schade als iets bijkomstigs kan behandelen. Zij brengt haar eigen problemen en risico's mede, die het beste van het normale productieproces gescheiden kunnen worden gehouden. Is het resultaat van den researcharbeid verkregen door de samenwerking van verschillende bedrijven, dan biedt de n.v.-vorm de mogelijkheid om door het uitreiken van aandelen op eenvoudige wijze een ieders belangen tot uitdrukking te brengen.

Wanneer de n.v. wordt opgericht, zullen de voornaamste researchwerkzaamheden achter den rug zijn. Er zijn dan wellicht reeds aanzienlijke offers gebracht voor de ontwikkeling van het procédé en voor het verkrijgen van de octrooibescherming; er kunnen nog uitgaven komen voor het overwinnen van de technische kinderziekten. Bij het activeeren van de octrooien op de beginbalans zal men met deze uitgaven rekening moeten houden.

Het zal de taak van de n.v. zijn om de bescherming verder uit te houwen. Men zal moeten streven naar verbeteringen en nieuwe toepassingsmogelijkheden. Met de verschillende octrooiraden zal gediscussieerd moeten worden om doeltreffende octrooien te verkrijgen, opposities door derden moeten worden bestreden en inbreuk op de octrooien moet worden vervolgd. Ook andere oplossingen zullen moeten worden beproefd. Slechts zelden zal een probleem slechts op één manier te benaderen zijn. Zoo mogelijk moet men het niet aan de concurrentie overlaten, om nieuwe wegen te vinden, die naar hetzelfde doel leiden.

Men dient zich er goed rekenschap van te geven, dat de octrooi-exploitatiemaatschappij als een Damocleszwaard de afloop der octrooien boven het hoofd hangt. De juridische levensduur van een octrooi varieert van vijftien tot twintig jaar. Daarna valt de uitvinding in het „domaine public” en kan een ieder haar toepassen zonder aan den uitvinder een vergoeding verschuldigd te zijn. Het octrooi levert dan geen inkomsten meer. Economisch is de levensduur van het octrooi echter aanzienlijk korter. Ten eerste gaan er allicht enkele jaren mee heen, eer het procédé zijn deugdelijkheid heeft bewezen en afnemers heeft gevonden, en ten tweede staat de techniek niet stil en ontwikkelt deze zich in een dermate snel tempo, dat niet zelden een uitvinding verouderd is, vóór het octrooi zijn geldigheid heeft verloren.

De octrooimaatschappij moet er dus mee rekenen, dat haar inkomsten uit bepaalde octrooien slechts enkele jaren bevredigend zullen zijn. In deze luttele jaren moeten de ontwikkelingskosten worden opgebracht, winst worden behaald en voldoende middelen worden verzameld, teneinde een ruime reserve te vormen voor verdere ontwikkelingsarbeid. Wil de n.v. niet berusten in haar ondergang ten gevolge van den afloop van haar octrooien, dan moet zij bijtijds met nieuwe procédés komen, die in staat zijn haar nieuwe inkomsten te verschaffen.

Fiscale aspecten.

Wij willen nu aannemen, dat onze n.v. onder gunstigen wind zeilt. Licentienemers hebben zich in voldoende mate aangemeld, de onderhandelingen zijn bevredigend verlopen en de met zorg samengestelde

licentiecontracten zijn geteekend. Het procédé voldoet naar wensch en na een tragen start volgen enkele jaren van groote inkomsten, welke ophouden, wanneer de octrooien afloopen.

Het lijkt een vriendelijk beeld, dat wij hier geteekend hebben. Naast de voortdurende moeite en zorg, die de export van goederen eischt, steekt de intellectuele export, die in het door ons geschetste geval plaatsvindt, gunstig af. Men rekent dan echter buiten den fiscus. Daarmede heeft onze n.v. enkele ontmoetingen, die ware botsingen blijken te zijn en waaruit zij in een deplorabelen toestand achterblijft.

In de eerste plaats is daar het feit, dat de inkomsten van de n.v. grotendeels uit het buitenland komen. Dat is voor een octrooi-exploitatiemaatschappij onvermijdelijk: exploitatie in één enkel land zal nooit de baten opleveren, die het bestaan der maatschappij rechtvaardigen. Overal ter wereld moet zij trachten licentienemers te vinden.

Er is bijna geen land, dat de verleiding heeft kunnen weerstaan om van de licentiegelden, die naar het buitenland afvloeien, op de plaats, waar zij ontstaan, belasting te heffen. Ons land is op dat gebied een uitzondering, doch dat is voor den Nederlandschen octrooi-exploitant een schrale troost en komt slechts den buitenlander ten goede, die in ons land licenties heeft verleend.

De tarieven van deze heffingen loopen uiteen; zij kunnen echter wel 50 pCt. bedragen. De n.v. ontvangt dus in dat geval de helft van de som, die in het licentiecontract is bedongen¹⁾.

Het maakt op den fiscus echter geen indruk, dat de licentie-inkomsten in het buitenland reeds zijn gekortwiekt en hij laat zonder mededoogen hierover in Nederland het volle pond betalen krachtens de vaderlandsche belastingbepalingen. Ingevolge de Beschikking van den Secretaris-Generaal van Financiën dd. 10 September 1941 (Nederlandsche Staatscourant, 12 November 1941, No. 221) wordt alleen rekening gehouden met uit het buitenland verkregen inkomsten, wanneer deze aldaar zijn behaald met behulp van een aan den Nederlandschen belastingplichtige toebehoorende vaste inrichting. Deze eisch is ontsproten aan den wensch, om de belastingverlichting alleen dan toe te staan, wanneer geen twijfel bestaat aan de territoriale binding van de inkomsten met het buitenland. Men voegt zich te dien aanzien in Nederland naar de richtlijnen, vastgesteld door de fiscale commissie van den Volkenbond.

Men zou meenen, dat in het bijzonder bij het octrooi geen misverstand kan ontstaan over de territoriale binding van zijn opbrengst. Het octrooi is een uitsluitend recht, dat door een bepaalden Staat wordt verleend en aan het grondgebied van dien Staat gebonden is. Zoo is een Engelsch octrooi buiten Engeland niets waard. Een Nederlandsch octrooi verleent geen enkele bescherming aan de toepassing van het geoctrooieerde procédé bijv. in Zwitserland.

De fiscus heeft blijkbaar bij het vaststellen van deze regeling aan het octrooi niet gedacht, met het gevolg, dat het — daar het om aanvechtbare redenen nu eenmaal als een roerende zaak te boek staat — op onbillijke wijze door een dubbele belasting wordt getroffen, die druk uitoefent op het bedrijf van den octrooi-exploitant.

In de tweede plaats verkeert de octrooien-exploiteerende n.v. in een ongunstige fiscale positie, daar het procédé gedurende enkele jaren zeer hooge inkomsten oplevert, doch daarvoor en daarna geringe baten of zelfs verliezen geeft. Door de progressieve tarieven en de zeer beperkte mogelijkheid tot ver-

¹⁾ Dit geval doet zich voor bij licentieverleening aan Engelse firma's.

rekening van verliezen met de winst ontstaat hier een aanzienlijk nadeel, dat niet zou optreden, wanneer de inkomsten gelijkmatig konden worden uitgestreken over den duur van de octrooien. Incidenteel afschrijven uit de winst op de octrooien en de contracten zou winstdrukkend kunnen werken; een andere mogelijkheid ware een hoog waardeeren van dezen post, en een afschrijving in enkele jaren. Het eerste is om begrijpelijke gronden voor den fiscus onaanvaardbaar. Het hoog opvoeren van de waarde der octrooien en contracten wreekt zich in de te betalen vermogensbelasting, die ook verschuldigd is, wanneer verlies wordt geleden. In elk geval zal men de octrooien en contracten in een kort tijdsbestek — bijv. vijf jaar — moeten kunnen afschrijven.

Een derde teer punt voor den octrooi-exploitant vormt de onwil van den fiscus om reserveeringen belastingvrij mogelijk te maken. Wij wezen erop, hoe dergelijke reserveeringen voor de octrooi-exploitiemaatschappij noodzakelijk zijn, om nieuwen ontwikkelingsarbeid te stimuleeren, en in zooverre betreft het hier een belang, dat de perken van de n.v. overschrijdt. Het zal echter niet mogelijk zijn, te begrooten, welk bedrag aan reserveeringen noodig is; zelfs de bestemming is niet altijd aan te geven. Het is dan ook te verwachten, dat op dit punt moeilijk met den fiscus tot overeenstemming is te komen.

„Intellectuele doorvoer”.

Ernstiger nog is het beeld, dat men te zien krijgt bij de maatschappijen, die zich bezighouden met den „intellectuelen doorvoer”. Het betreft hier volgens Nederlandsch recht opgerichte maatschappijen, waarvan het aandeelkapitaal in handen van buitenlanders is en die de vruchten van buitenlandschen researcharbeid onder Nederlandschen mantel over den geheele wereld exploiteeren.

Van dit soort maatschappijen telt Nederland er ettelijke. Zij zijn in de jaren vóór den oorlog naar Nederland getrokken, aangelokt door de gunstige voorwaarden, die ons land bood voor haar ontwikkeling. Het vóóroorlogsche fiscale systeem was haar zeer gunstig gezind. De Dividend- en Tantiëmebelasting liet niet alleen de zoozeer wenschelijke winstcumulatie onbelast, doch liet verder nog $\frac{2}{3}$ deel vrij van het gedeelte van de winst, begrepen in de uitdeeling, welke in het buitenland aan een belasting was onderworpen.

De octrooi-exploitiemaatschappij van vreemden oorsprong vond hier, wat zij voor haar bedrijf zoozeer noodig heeft: een billijke belastingheffing, die met de buitenlandsche belastingen rekening houdt en die bovendien reserveeringen toestaat. Juist doordat de octrooi-exploitiemaatschappijen zoo internationaal werken, zijn zij aan geen bepaald land gebonden en zodoende kon Nederland er vele binnen zijn grenzen verzamelen. Zij ontvingen hier te lande haar licentieinkomsten en keerden het deel van de winst, dat niet voor reserveering bestemd was, in den vorm van dividende aan haar buitenlandsche aandeelhouders uit. Deviezenrestricties speelden toen geen rol.

Men heeft de vestiging van dit soort buitenlandsche ondernemingen hier te lande gaarne gezien. Men achtte het een Nederlandsch belang om zooveel mogelijk financieele draden over ons land te doen loopen. Het was dan ook geenszins zóó, dat dit soort maatschappijen op zwakheden van ons belastingstelsel parasiteerde. Welbewust maakte men ons land aantrekkelijk voor buitenlandsche maatschappijen en concurreerde op dit gebied zelfs eenigszins met landen als België, Luxemburg en Zwitserland.

Tijdens de discussie van de Winstbelasting in de Staten-Generaal kwam dit kort vóór den oorlog nog tot uiting. In het voorloopig verslag kan men lezen,

hoe verschillende leden de vrijstelling van buitenlandsche inkomsten voor de belasting van $\frac{2}{3}$ op $\frac{9}{10}$ wenschten te brengen, daar het „juist in deze tijden van zoo groote beteekenis is, dat zich in ons land talrijke ondernemingen bevinden, die ook elders werkzaam zijn”.

Inmiddels zijn de tijden veranderd en de vraag kan worden gesteld, in hoeverre ook nu nog de aanwezigheid (en tevens de vestiging) van buitenlandsche octrooi-exploitiemaatschappijen in Nederland van voordeel kan zijn voor ons land.

Wanneer wij vasthouden aan de huidige deviezenrestrictie en de zuinigheid, die wij moeten betrachten met buitenlandsche betaalmiddelen, dan is het dus de vraag, of maatschappijen, die uit het buitenland inkomsten betrekken en deze voor een deel weer doorgeven naar het buitenland in den vorm van dividenden, een voordeel voor ons land zijn. Het betreft hier dus transitozaken in deviezen. Het zal er van afhangen, waar de inkomsten vandaan komen en waar het dividend naar toevloeit. Het is ons immers, nu nog geen algemeene wereldclearing functionneert, doch een stelsel van afzonderlijke monetaire overeenkomsten bestaat, lang niet onverschillig, welke deviezen men ontvangt en welke men afgeeft.

Ontvangt de maatschappij hoog gewaardeerde deviezen, bijv. dollars, Zwitsersche franken, ponden en Zweedsche kronen en betaalt zij haar dividenden in laag gewaardeerde Fransche franken uit, dan zal haar bestaan binnen de landsgrenzen een voordeel zijn.

De buitenlandsche aandeelhouders van een dergelijke maatschappij zijn er zeer slecht aan toe.

Ten eerste heeft hun Nederland octrooi-exploitiemaatschappij alle fiscale nadeelen van haar zuiver Nederlandsche collega, d.w.z. zware dubbele belastingheffing en de onmogelijkheid om belastingvrij te reserveeren, en ten tweede is bij dividenduitkeering in Nederland de dividendbelasting verschuldigd, terwijl de kans groot is, dat zij bij ontvangst van het dividend in het buitenland door hun eigen fiscus nog eens worden geplukt. De aandeelhouders zien in totaal 85 à 90 pCt. van de winst in de zakken van den fiscus van drie landen verdwijnen. Economisch bezien is het bestaan van deze maatschappijen in Nederland momenteel een volslagen onding.

Men bedenke, dat deze maatschappijen slechts zeer los met Nederland verbonden zijn, i. c. door de vroeger gunstige belastingheffing. Wanneer de fiscus zich niet vriendelijk betoont, zullen zij gedwongen zijn ons land ten spoedigste te verlaten.

Dit is voor Nederland een uitgesproken nadeel. Bovendien moet men zich niet blind staren op de huidige verhoudingen, doch de toekomst niet uit het oog verliezen. Eens zal men toch tot een ander deviezenstelsel moeten overgaan en in zekere mate een clearingpool vormen met meer dan twee landen als deelnemers. Dan wordt het voor Nederlands positie als financieel centrum als van ouds van belang zooveel mogelijk geldstroomen over ons land te leiden.

Men zal er dan weer prijs op stellen Nederland tot een internationaal kruispunt te maken van economische betrekkingen.

Conclusie.

Wil men in Nederland den intellectuelen export en doorvoer stimuleeren, dan zal de fiscus de tering naar de nering dienen te zetten en begrip moeten toonen voor het eigen karakter der octrooi-exploitiemaatschappijen. De fiscus moge er zich van bewust zijn, dat een dubbele belastingheffing, als waaraan thans de octrooi-exploitanten blootgesteld zijn, fnuikend is. Hij zal voorts de octrooi-exploitiemaatschappijen het opbouwen van researchreserves

moeten toestaan en bedenken, dat maatschappijen, die het grootste deel van haar inkomsten uit het buitenland trekken, met betrekkelijk weinig moeite geheel naar het buitenland kunnen worden overgebracht, tot schade van onze volkswelvaart. Dit geldt niet alleen voor de in wezen buitenlandsche maatschappijen. De fiscus kan zeer wel door zijn houding ook de Nederlandsche uitvindere buitenbrengen over de exploitatie der uitvinding naar het buitenland om te exploiteren.

Helaas moet men, zooals de zaken thans staan, den adspirant-octrooi-exploitant aanraden een land op te zoeken, waar het fiscaal klimaat een gezonden groei toelaat. Dit alles geldt in versterkte mate voor de buitenlanders, die octrooien wenschen te exploiteeren. Die zullen Nederland zeker den rug toedraaien en zich naar elders wenden, tenzij de Nederlandsche fiscus bedrijfseconomisch gaat denken en leert onderscheiden, waar het privébelang samenvalt met het algemeen belang.

Hier ligt een taak voor den fiscus, waarvan wij de moeilijkheden niet onderschatten, doch die geenszins ondankbaar genoemd mag worden.

Drs. P. A. NEETESON.

DE WERELDPAPIERINDUSTRIE GEDURENDE DE TWEDE WERELDOORLOG.

Inleiding.

Het beeld van de wereldpapierindustrie gedurende de tweede wereldoorlog vertoont weinig gelijkenis met de situatie vóór de oorlog. Ingrijpende verschuivingen zijn opgetreden in de internationale verhoudingen tussen grondstof-, productie- en afzetgebieden; talrijke nationale moeilijkheden belemmerden een normale productie.

De factoren, die deze wijzigingen teveeg brachten, waren van tweeërlei, elkaar tegengestelde aard. Enerzijds nam de behoefte aan pulp¹⁾ en papier sterk toe. Aan de andere kant verbrokkelde het samenhangende geheel van de op internationale arbeidsdeling berustende en dus uiterst kwetsbare wereldpapierindustrie door het uitvallen van de internationale handel. Naast de gevolgen van de oorlog, die de papierindustrie met andere takken van bedrijf deelde (vernietiging, schaarste aan arbeidskrachten), zijn het voornamelijk deze krachten geweest, die in talrijke landen de papierschaarste deden ontstaan.

In dit artikel worden de genoemde oorzaken der ingetreden veranderingen geanalyseerd en zal worden nagegaan, welke de gevolgen waren voor de structuur der wereldpapierindustrie. Tenslotte zal worden onderzocht, in hoeverre hier van blijvende structuurveranderingen sprake kan zijn.

De gegevens zijn ontleend aan de beschikbare papiertijdschriften en de statistische jaarboeken van enkele landen.

Toegenomen behoefte aan pulp en papier.

Een totalitaire oorlog, zoals die, welke achter ons ligt, maakt het gehele economische leven dienstbaar aan haar doeleinden. In dit licht bezien behoeft het dan ook geen verwondering te wekken, dat de pulp- en papierindustrie in vele opzichten een oorlogsindustrie is geweest. Vooral in de geallieerde landen kwam dit karakter sterk tot uiting.

Grote hoeveelheden pulp werden aangewend bij de vervaardiging van nitro-cellulose voor explosieve stoffen. Katoenen lonten werden vervangen door pulp, hetgeen, naast technische voordelen, lagere kosten

¹⁾ Onder pulp vat men samen de halffabrikaten houtslip en cellulose.

betekende. Zware cartonsoorten werden gebruikt bij de bouw van militaire barakken of als isolatiemateriaal voor tanks en vliegtuigen.

Wanneer wij ons realiseren, welk een enorme legermacht uit verspreide delen der wereld naar het krijgstoneel gevoerd moest worden, dan is het duidelijk, dat hier een transport- en daarmee tevens een verpakingsprobleem ligt.

Hoogwaardig emballagemateriaal moest voedsel, geneesmiddelen, instrumenten beschermen tegen de invloed van gassen, chemicaliën en vocht. Goed houdbare papiersoorten waren nodig voor de vervaardiging van rapporten, topografische kaarten e.d.

Ten bewijze, dat het hier niet om te verwaarlozen hoeveelheden gaat, mogen de volgende cijfers voor de Verenigde Staten over 1942 strekken²⁾: ongeveer 50 pCt. van de totale papier- en cartonproductie kwam in dat jaar ten behoeve van het defensieprogramma. Ruim 25 pCt. van de productie aan lomp-houdend papier werd door de Regering aangekocht. Het verbruik van kraftpapier zakken bedroeg in 1935, 1938, 1941 en 1944 resp. 300, 500, 975 en 1.250 miljoen stuks. In tonnen uitgedrukt steeg de productie in die periode van 90.000 tot 360.000 ton.

Maar ook langs andere, civiele wegen nam de vraag naar producten van de papierindustrie sterk toe. Distributiemaatregelen met vaak kleine rantsoenen betekenden voor de detailhandel een dringende behoefte aan pakpapier, papieren zakken, cartonnen bakers en dozen. Daarnaast leerde men in de nood der grondstoffenschaarste papier en carton kennen als nuttige vervangingsmiddelen van schaarse of vóór de oorlog belangrijke materialen, zoals metalen, glas, hout, textiel, touw. Tenslotte vermelden wij als oorzaak van de toegenomen behoefte aan papier het sterk uitgebreide administratieve apparaat van de Overheid en het bedrijfsleven.

Teneinde aan de gestegen en gespecialiseerde vraag te kunnen voldoen was naast technische vindingrijkheid³⁾ een krachtig productieapparaat noodzakelijk. Dit laatste vormt het volgende punt van onderzoek.

Productie.

De vervaardiging van papier uit zijn grondstoffen geschiedt, ruw genomen, in drie fasen, elk gelocaliseerd in een meestal zelfstandige bedrijfstak: a. bosbouw; b. pulpindustrie; c. papierindustrie in engere zin. Wijzigingen in de internationale verhoudingen op één dier terreinen wekken onderlinge repercussies, terwijl moeilijkheden in a. of b. cumulatief doorwerken op c. Ieder der genoemde gebieden verdient dus afzonderlijke beschouwing.

a. Bosbouw.

De bosrijke gebieden, die voor de papierfabricage van belang zijn, bevinden zich in het Noorden van de noordelijke gematigde zone en in Centraal-Europa. De daar gelegen landen konden tijdens de oorlog echter niet ten volle van hun bevoorrechte ligging gebruik maken ten behoeve van de pulpindustrie. De oorlogvoering slokte overal grote hoeveelheden hout op. In Canada en de Verenigde Staten was er een nijpend tekort aan houthakkers, die afvoerden naar het leger of de munitie-industrie. Die voortdurende krachtsinspanning en compenserende maatregelen, zoals de verlenging van het kapseizoen, gelukte het de productie van papierhout op peil te houden. In Canada steeg zij zelfs 30 pCt. boven het vooroorlogse niveau.

²⁾ Ontleend aan „Pulp and Paper in the U.S. Defence Programme” door F. C. Clark in „Svensk Pappersmasse-Tidning” van 31 Augustus 1943 en „Trends of developments in the manufacture and use in the U.S.A. during the war years” in „World's Paper Trade Journal”, no. 6 van 1946.

³⁾ Zie „T.N.O.-nieuws”, Augustus 1946; „Amerika verpakt. En wij?” door J. Claus.

In Europa werden uitgestrekte bossen door oorlogsgeweld vernield, terwijl de Duitsers door een niets ontziende roof van houtvoorraden in de bezette gebieden hun papiervoorziening in eigen land trachtten veilig te stellen. Aan het einde van de oorlog zijn de papierhoutvoorraden dan ook in de meeste landen uitgeput. Zelfs het houtrijke Finland is hierop geen uitzondering. Zweden gelijkt daardoor op een oase in de woestijn. In het op 30 Juni 1944 eindigende fiscale jaar werd 15 miljoen m³ hout gehakt, tegenover een gemiddelde vooroorlogse productie van 12,6 miljoen m³. De totale voorraad bedroeg op 1 Juli 1944 26,6 miljoen m³, hetgeen ruimschoots voldoende was voor de behoeften der cellulose-industrie⁴⁾.

b. Pulpindustrie.

De voornaamste productiegebieden van pulp, gebonden aan de aanwezigheid van hout, bevinden zich in de Verenigde Staten, Canada, Noord-Europa en Duitsland.

Europa, zonder Groot-Brittannië, had vóór de oorlog een aanzienlijke overzeese export. Deze bedroeg gemiddeld 3,5 miljoen ton pulp, d.i. $\frac{1}{3}$ van de totale Europese productie. Hiertegenover stond een te verwaarlozen import.

Met het uitbreken van de oorlog en daarmee het uitvallen van het internationale handelsverkeer werden Groot-Brittannië en alle andere buiten Europa gelegen landen van hun pulpleveranciers (vnl. Scandinavië) afgesneden. Dit plaatste die landen voor de noodzakelijkheid zich tot andere leveranciers te wenden en/of zelf de productie van pulp ter hand te nemen of krachtig te stimuleren.

Van een geheel nieuwe vestiging ener pulpindustrie is ons geen voorbeeld bekend. De mogelijkheden en toekomstverwachtingen voor een dergelijke kapitaalintensieve industrie zullen daartoe niet gunstig zijn geweest. De beide andere oplossingen vinden we echter op duidelijke wijze in talrijke landen gedemonstreerd.

De vooroorlogse functie van Zweden, als 's werelds grootste leverancier van pulp, werd gedurende de oorlog in vele opzichten door Canada vervuld.

TABEL 1.
Productie van cellulose en houtslip
(in 1.000 metrische tonnen).

Land	Cellulose				
	1939	1940	1941	1942	1943
Ver. Staten	5.033	6.488	7.507	7.807	6.891
Canada	1.243	1.744	1.969	2.085	2.031
Zweden	2.447	1.678	1.124	1.474	1.050
Noorwegen *)	495	403	398	326	305
Finland	1.002	533	590	502	
Zwitserland	50	56	55	55	53

Land	Houtslip				
	1939	1940	1941	1942	1943
Ver. Staten	1.311	1.640	1.907	1.909	1.767
Canada	2.537	3.056	3.221	3.001	2.752
Zweden	690	289	178	271	190
Noorwegen *)	940	355	391	336	255
Finland	612	124	88	160	
Zwitserland	35	42	45	44	47

*) houtslip in natte toestand gewogen.

Bron: Statistisch Jaarboek van de Volkenbond 1942/44; idem van Noorwegen 1943/45.

Zoals tabel 1 laat zien, werd de Canadese pulpproductie tot op $\frac{1}{3}$ boven het peil van 1939 gebracht met 1941 als topjaar. Daarna deden productieremmende factoren hun invloed gelden, al bleef de productie-omvang hoog boven het normale.

⁴⁾ „North European Pulp and Paperindustries” in „Foreign Commerce Weekly”, 24 Februari 1945.

Het, in vergelijking met andere landen, grote aandeel van houtslip in de productie van pulp vindt zijn oorzak in het feit, dat Canada voornamelijk krantenpapier produceert, waarvoor bijna uitsluitend houtslip wordt gebruikt. De productie van houtslip in de jaren 1941/43 steeg gemiddeld 20 pCt. t.o.v. 1939, tegenover een stijging van 65 pCt. voor cellulose, hetgeen de toegenomen cellulose-export weerspiegelt.

Dit resultaat werd niet dan met grote inspanning bereikt en het betekende ook geen volledige bezetting van de beschikbare capaciteit⁵⁾. Integendeel, talrijke fabrieken moesten ter besparing van stroom gesloten worden. De Canadese pulp- en papierindustrie werkt nl. voor 95 pCt. op hydraulische of hydro-electrische kracht; in vredetijd was zij de belangrijkste energieconsument met een verbruik van 40 à 50 pCt. van alle voor industriële doeleinden verstrekte stroom. De oorlog bracht dit percentage terug tot 20 à 25 pCt., ten behoeve van de munitie-industrie.

De pulpexport kreeg een bredere basis, daar talrijke Zuid-Amerikaanse landen, vroeger afnemers van Europese pulp, zich tot Canada wendden.

De Verenigde Staten hadden zowel de grootste productie als invoer van pulp ter wereld. In de periode 1935/39 werd gemiddeld 2 miljoen ton cellulose per jaar geïmporteerd, waarvan 1,4 miljoen ton uit Europa en 0,6 miljoen ton uit Canada afkomstig was.

Sedert 1940 was echter geen Europese import meer mogelijk, zodat, om aan de sterk toenemende vraag te kunnen voldoen, de binnenlandse productie aanzienlijk uitgebreid moest worden, terwijl een krachtiger beroep op de Canadese pulpindustrie werd gedaan. Beide maatregelen komen tot uitdrukking in de cijfers (zie tabel 1): de productie steeg met 50 pCt. t.o.v. 1939, het sterkst voor cellulose; de invoer uit Canada verdubbelde en bedroeg gemiddeld 1,4 miljoen short ton pulp. Gebrek aan arbeidskrachten en een somtijds precare papierhoutsituatie waren, evenals in Canada, de moeilijkheden, waarmee men had te kampen.

Wordt het beeld van de pulpindustrie in Noord-Amerika beheerst door het streven de schier onverzadigbare vraag naar pulp te bevredigen, de ontwikkeling in de Noord-Europese landen toont zich hiervan het spiegelbeeld. Geen productie-, maar een afzetprobleem is het veel ernstiger kwaad, dat de pulpindustrie in deze landen treft.

De pulpindustrie van Noorwegen, Zweden en Finland draagt geheel het karakter van een exportindustrie. De uitvoer richtte zich niet alleen naar Europa, maar ging ook naar Amerika. Gemiddeld $\frac{3}{4}$ van de Zweedse celluloseproductie werd bijv. in de Verenigde Staten afgezet.

Tijdens de oorlog, die elke export van betekenis onmogelijk maakte, moest de productie aanzienlijk worden ingekrompen, daar het binnenland de exportoverschotten niet kon opvangen, ondanks de toegenomen vraag. Men ging over tot sluiting van fabrieken of werkte met onderbezetting. In Zweden produceerde men op voorraad, hetgeen i.v.m. de beschikbare opslagruimte en de aan grenzen gebonden houdbaarheid van houtslip slechts in beperkte mate mogelijk was. Bovendien namen de opslagkosten met het voortduren van de oorlog toe, hetgeen de prijsrisico's vergrootte.

Zoals uit de cijfers blijkt (tabel 1), werd de productie van houtslip sterker beperkt dan die van cellulose. Het aantal toepassingsmogelijkheden voor cellulose is veel groter dan voor houtslip, dat bovendien niet lang bewaard kan worden. In dit verband zij vermeld, dat in 1942, door het mislukken van de hooi-oogst, $\frac{2}{3}$ van de Zweedse celluloseproductie werd afgezet in de vorm van veevoeder.

⁵⁾ Deze bedroeg voor cellulose: 2.350.000 ton en voor houtslip 4.140.000 ton.

Tabel 2 toont voor Noorwegen hoe ernstig de handel werd getroffen.

TABEL 2.
In- en uitvoer van pulp van Noorwegen (in tonnen).

Jaar	Invoer cellulose	Uitvoer			
		Houtslĳp		Cellulose	
		nat	droog	nat	droog
1939	34.113	454.898	2.162	35.502	302.987
1940	13.255	193.399	796	10.944	220.729
1941	15.063	267.067	1.162	734	120.769
1942	964	167.766	—	—	30.236
1943	898	129.951	—	—	37.258
1944	637	40.726	323	—	25.812

Bron: Statistisch Jaarboek van Noorwegen 1943/45.

Het neutrale Zweden kon enkele handelsaccorden afsluiten met Duitsland, Italië, Argentinië, maar het betekende geen opleving van de handel. In 1943 liep de cellulose-uitvoer terug tot 20 pCt. der vooroorlogse export.

c. Papierindustrie.

De wereldpapierindustrie is minder eenzijdig geconcentreerd in enkele landen dan bij de pulpindustrie het geval was. De afhankelijkheid van papierhout of pulp blijft echter bestaan; verschuivingen en belemmeringen op deze terreinen betekenen evenzovele moeilijkheden voor de papierindustrie. Hier vraagt alleen deze laatste de aandacht.

De voor militaire doeleinden toegenomen vraag naar papier, carton en verwante producten drukt geheel haar stempel op de Noord-Amerikaanse papierindustrie.

TABEL 3.
Productie van papier en carton (in 1.000 tonnen).

Jaar	Verenigde Staten *)	Canada *)	Zweden	Noorwegen
1939	13.510	3.601	951	462
1940	14.484	4.319	596	261
1941	17.762	4.525	541	235
1942	17.084	4.232	.	184
1943	17.036	3.966	.	159
1944	17.183	4.000	650	.
1945	17.374	.	750	.

*) in 1.000 short ton.

Bron: Statistisch Jaarboek van Noorwegen 1943/45; idem van Zweden 1945; „Thirty years of production”, „Paper Trade Journal”, 7 Februari 1946; „Commercial Intelligence Journal”, 7 April 1945.

Tabel 3 laat voor de Verenigde Staten zien in welke omvang de productie zich heeft uitgebreid. Vergelijking met de Europese landen moet met het nodige voorbehoud geschieden: niet alleen is de Amerikaanse productie uitgedrukt in short tons⁶⁾, maar bovendien wordt aan de begrippen papier en carton (board) niet overal dezelfde betekenis gehecht.

Uit een gedetailleerde opgave blijkt, dat carton, pakpapier e.d. de sterkste productievermeerdering vertonen, een duidelijke weerslag van de oorlogsbehoefte. Tabel 4 en 5 geven hierover sprekende cijfers.

Een grondstoffbron, die in vele landen een „verwaarloosde reserve” was, vormde oud papier. Vóór de oorlog werd daarvoor het afval uit de papierfabrieken en oud krantenpapier gebruikt. Daar veel papier, bestemd voor de oorlogvoering in Europa, voor de zgn. recuperatie verloren ging, werden met Amerikaans organisatietalent „waste-paper campaigns” en huisinzamelingen gehouden. Het resultaat is opmerkelijk: in 1943 tot en met 1945 verwerkten de papierfabrieken in de Verenigde Staten resp. 6.367.854, 6.859.332 en 6.801.080 ton oud papier; dit betekent de verwezen-

⁶⁾ 1 short ton = 0,90718 ton.

TABEL 4.
Productie van Canada naar papiersoorten (in 1.000 short ton).

Papiersoort	1939	1940	1941	1942	1943
Krantenpapier	2.927	3.504	3.520	3.257	3.046
Boek- en schrijfpapier	90	103	117	121	122
Overige papiersoorten	60	73	75	78	84
Totaal	3.077	3.680	3.712	3.456	3.252
Indexcijfer	100	120	122	112	106

Papiersoort	1939	1940	1941	1942	1943
Pakpapier	110	140	163	166	146
Carton	414	500	650	609	568
Totaal	524	640	813	775	714
Indexcijfer	100	122	155	148	136

Bron: „Commercial Intelligence Journal”, 7 April 1945.

TABEL 5.
Productie van papier en „board” der Verenigde Staten (in 1.000 short ton).

Soort	Papier			
	1941	1942	1943	1944
Druk- en fijnpapier	4.663	4.337	4.010	3.724
Industriepapier	2.841	2.778	2.558	2.650
Overige	942	998	969	965
Totaal papier	8.446	8.113	7.537	7.339

Soort	Board			
	1941	1942	1943	1944
Constructiemateriaal	1.850	2.053	1.941	1.969
Verpakkingscarton	7.265	6.464	6.964	7.095
Overige	374	453	592	780
Totaal board	9.489	8.970	9.497	9.844

Bron: „Statistical Abstract of the United States 1944/45”.

lijking van het technisch mogelijke percentage van 40 à 50 pCt. der papierproductie.

Ter completering van het beeld der papiervoorziening in de Verenigde Staten diene tabel 6. De invoer bestond grotendeels uit Canadees krantenpapier; de uitvoer was gericht naar Groot-Brittannië en een aantal kleine landen.

TABEL 6.
Papierindustrie der Verenigde Staten 1939/1945 (in 1.000 short ton).

Jaar	Productie	Invoer	Uitvoer	Verbruik
1939	13.510	2.703	266	15.947
1940	14.484	2.827	578	16.732
1941	17.762	3.120	464	20.418
1942	17.084	3.038	342	19.780
1943	17.036	2.762	320	19.478
1944	17.182	2.616	313	19.486
1945	17.374	2.775	327	19.822

Bron: „Thirty years production”, „Paper Trade Journal”, 7 Februari, 1946.

De gevolgen van de oorlog waren voor de Engelse papierindustrie zeer ernstig. Men was altijd geheel afhankelijk geweest van de grondstoffaanvoer uit Scandinavië (cellulose), Spanje en Noord-Afrika (esparto, een alphagras). Weliswaar stond de mogelijkheid open de aanvoer thans uit Canada of de Verenigde Staten te doen plaatsvinden, maar het gebrek aan scheepsruimte beperkte deze invoer tot voor de oorlog noodzakelijke pulp- en papiersoorten binnen het kader van de Leen- en Pachtwetleveranties. Op beperkte schaal verwerkten men binnenlandse vezels bij de papierbereiding, maar een minderwaardig product met hoge productiekosten was het onbevredigende resultaat.

Ook uitgebreide oud-papierzamelingen konden geen aanmerkelijke verlichting geven.

Noord-Europa met surplusvoorraden aan pulp kende geen grondstoffenprobleem; evenals in de pulpindustrie zijn het afzetmoeilijkheden, die een volledige bezetting der papierindustrie verhinderen. Het karakter hiervan was echter van minder ernstige aard dan in de pulp-industrie het geval was, een gevolg van de relatief geringere betekenis der papierindustrie in die landen. In 1943 werkte in Zweden de cellulose-industrie op 30 pCt., de papierindustrie op 60 pCt. van haar capaciteit. Zie verder de cijfers in tabel 3.

Een beschrijving van de papierindustrie in de overige landen van Europa kan slechts in algemene bewoordingen gesteld zijn, daar gegevens hierover nog ontbreken.

De afhankelijkheid van de invoer van hout en pulp uit Scandinavië wordt groter naarmate we zuidelijker in Europa komen. Het aantal kwade kansen voor de papierindustrie nam dus in deze richting en met het voortduren der oorlog toe.

Een belangrijke nog niet vermelde „bottle-neck” was de kolenvoorziening. Aanzienlijke hoeveelheden steenkolen zijn met de fabricage van papier gemoeid⁷⁾. Hout of turf, in Scandinavië zelfs het overvloedige pulp, verving, indien mogelijk, de steenkolen.

Een maatregel, die in bijna alle landen nodig was om aan de paperschaarste enigszins tegemoet te komen, was het verhogen van het houtslipgehalte van papier. 1 Stere hout (1 m³) levert 310 kg houtslip tegen slechts 160 kg cellulose⁸⁾. Door houtslip te verwerken i.p.v. cellulose kon meer papier verkregen worden. De vergroting van de quantiteit ging daarbij ten koste van de qualiteit.

Duitsland wist tot midden 1944 zijn papierproductie op 80 pCt. van het vooroorlogse peil te houden. Daarna legde de desorganisatie van het binnenlandse vervoer de grondstoffenaanvoer en daarmee de industrie stil⁹⁾.

De Russische cellulose- en papierindustrie had zwaar te lijden onder de oorlog: vernietiging, bezetting en wegvoering van machines door de Duitsers deed de helft van de capaciteit der papierindustrie verloren gaan; de verliezen voor cellulose waren nog groter¹⁰⁾.

Zwitserland heeft tot het einde van 1944 geen moeilijkheden gekend in haar papierindustrie; daarna trad een kentering in: er was meer hout nodig voor brandstof, terwijl gebrek aan veevoeder noodzaakte cellulose voor dit doel te gebruiken. Papierrantsoenering was van dit alles het gevolg¹¹⁾.

Krantenpapier.

Enkele merkwaardige ontwikkelingstendenties in de krantenpapierindustrie dienen afzonderlijk vermeld te worden.

Canada is verreweg de grootste producent en exporteur van krantenpapier ter wereld. De papierproductie bestond reeds vóór de oorlog grotendeels uit dit product. Onder de druk der oorlogsbehoeften nam het percentage af (zie tabel 7). Het krantenpapier werd geëxporteerd naar de Verenigde Staten en Groot-Brittannië. Het aandeel van de Verenigde Staten werd aanzienlijk groter tijdens de oorlog. Enerzijds wordt dit verklaard door de beperkte mogelijkheid krantenpapier naar Europa te verschepen; enkele nieuwe Zuid-

⁷⁾ Voor de productie van resp. 1 ton cellulose, 1 ton houtslip en 1 ton papier is nodig, resp. 800 kg., 1,3 ton en 1 ton steenkolen.

Ontleend aan „L'industrie de la cellulose et du papier dans l'Europe Centrale” in „Notes et informations de la Société d'Éditions Économiques et Sociales”, 18 December 1945.

⁸⁾ C. Pels, „Het Papier”, in „Elementair Algrafisch Vakboek”.

⁹⁾ „Notes et Informations”.

¹⁰⁾ „Soviet Paper and Cellulose Industry” door A. Izvekov in „The World's Paper Trade Review”, 12 October 1945.

¹¹⁾ „Die Schweizerische Papierindustrie”, in „Schweizerische Bankgesellschaft”, November 1945; ook „Paper Trade Journal”, 24 Mei 1945.

TABEL 7.

Productie en uitvoer van krantenpapier voor Canada (in 1.000 short ton).

Jaar	Productie		Uitvoer			
	absoluut (1)	in % van de totale papier-productie	totaal		naar de Ver. St.	
			absoluut (2)	in % van (1)	absoluut	in % van (2)
1939	2.927	81,3	2.659	90,8	2.206	83,0
1940	3.504	81,1	3.243	92,6	2.586	79,7
1941	3.520	77,8	3.262	92,7	2.762	84,7
1942	3.257	77,0	3.005	92,3	2.792	92,9
1943	3.046	76,8	2.810	92,2	2.545	90,6
1944	2.992	.	2.800	93,6	2.409	86,0
1945	3.259	.	3.059	93,9	2.534	82,8

Bron: „Commercial Intelligence Journal”, 7 April 1945; „North American Newsprint in 1945” in „The Papermarket”, 20 Februari 1946.

Amerikaanse afnemers vormden hiervoor een compensatie. Een tweede, belangrijker oorzaak is gelegen in de ontwikkeling der krantenpapierindustrie van de Verenigde Staten/

Sedert 1926 neemt deze in betekenis af (zie tabel 8).

TABEL 8.

Krantenpapierindustrie in de Verenigde Staten.

Jaar	Aantal fabrieken	Capaciteit	Productie
		in 1.000 short ton	
1926	39	1.739	1.648
1942	17	1.126	953
1945	12	981	724
1946 *)	8	839	741
1948 *)	5		613

*) Schatting.

Bron: „Report of the Newspaper Industry Advisory Committee of the War Production Board” in „Paper Trade Journal”, 8 November 1945.

De productie in 1944 ten bedrage van 720.000 ton was de laagste sedert 1900. Een voortdurende steun van de Regering kon deze ontwikkeling niet tegengaan. Goedkope energievoorziening, brandstof, papierhout en grote kapitaalinvesteringen zijn de eerste vereisten voor een rendabele krantenpapierfabricage, een combinatie, die slechts op weinige plaatsen in de Verenigde Staten wordt gevonden.

De oorlog met gestegen productiekosten en een strenge prijsbeheersing bracht spanningen teweeg, die dit af-takelingsproces versnelden. De afhankelijkheid van Canada werd groter (zie tabel 9). De krantenpapier-industrie verplaatste zich a.h.w. geheel naar het buitenland.

TABEL 9.

Herkomst van het in de Verenigde Staten verbruikte krantenpapier.

Jaar	Verenigde Staten	Canada	Andere landen
1913	85 %	15 %	—
1945	21 %	74 %	5 %

Bron: „Paper Trade Journal”, 8 November 1945.

Een verplaatsing in tegengestelde richting viel te constateren voor sigarettenpapier. Dit papier was bijna uitsluitend afkomstig uit Frankrijk, waar het vervaardigd werd in met Amerikaans kapitaal gefinancierde fabrieken. Toen de aanvoer uit Frankrijk onmogelijk werd, waren de Verenigde Staten genoodzaakt de productie van dit gespecialiseerde product zelf ter hand te nemen. Thans is men geheel onafhankelijk van het buitenland.

Toekomstaspecten.

De oorlog was oorzaak van de twee voornaamste verschuivingen in de wereldpapierindustrie, die in het

bovenstaande tot uiting zijn gekomen: een gewijzigde structuur en een sterk toegenomen vraag. Betekent dit, dat met het einde der krijgsverrichtingen slechts een tussenperiode wordt afgesloten en dat het vooroorlogse patroon zich weer zal herstellen, of zullen de genoemde tendenties ook na de oorlog bestendige vinden en zo ja, in hoeverre zal dit het geval zijn? Het is deze centrale vraag, die als een groot vraagteken op de achtergrond der toekomstige ontwikkeling staat. De volgende feiten en overwegingen vormen wellicht een aanwijzing in welke richting deze ontwikkeling zal gaan.

Men verwacht niet, dat de overcapaciteit, die de pulp- en papierindustrie vóór de oorlog vertoonde t.o.v. de wereldvraag, in de eerstkomende jaren terug zal keren. De krachten, die de vraag naar papier deden toenemen, verliezen slechts gedeeltelijk hun betekenis. De ervaringen met pulp en papier waren nl. zo gunstig, dat ook in vreedstijd deze producten zich zullen handhaven. Daarnaast roept het papierarme Europa om aanvulling der voorraden. Slechts een langzaam dalende vraag kan worden verwacht.

Wat betreft de structuur der wereldpapierindustrie kan worden gezegd, dat het herstel van de contacten, die met het uitbreken van de oorlog zo pijnlijk snel werden verbroken, zich uiterst traag voltrekt. De leveranties aan de Europese landen geschieden binnen het stroeve kader van handelsverdragen, waarbij de deviezenarme landen weinig plaats inruimen voor pulp en papier.

Canada bevindt zich in vele opzichten in een bevoorrechte positie: het is immers aan Scandinavië de verloren gegane afzetgebieden buiten Europa terug te winnen. Kolenschaarste belemmert in Zweden het op gang komen der productie. Finland moet gedurende 8 jaren, tot 1952, hout, pulp en papier leveren aan Rusland voor een totaal bedrag van 59 miljoen gouden dollars. Dit betekent, dat bijna de gehele uitvoer voor Rusland is bestemd, en dus verlies der oude afzetmarkten. De enige rem, die Canada kent, is het arbeiderstekort. De aantrekkingskracht van de pulp- en papierindustrie op de uit het leger en de munitiefabrieken terugkerende arbeiders schijnt niet zo groot te zijn. De huidige verwarring op het gebied der prijsbeheersing in Amerika vormt een element van onzekerheid t.a.v. de concurrentiemogelijkheden der Scandinavische leveranciers, die met hoge productiekosten moeten werken.

Onze conclusie omtrent de naoorlogse ontwikkeling moet dus zijn, dat in de naaste toekomst in de gehele industrie alle krachten ingespannen moeten worden om aan de vraag naar papier te kunnen voldoen. Indien dit bereikt is, kan bij een vrij internationaal handelsverkeer zonder belemmeringen van prijsbeheersing een algemene strijd om de afzetmarkten verwacht worden. Of het zover zal komen....?

H. C. BOS.

AANTEEKENING.

SPAARRESULTATEN IN ENGELAND, JANUARI-JUNI 1946.

In het kwartaaloverzicht van de „Westminster Bank” van October 1946 wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling van het economisch leven in Engeland sinds het einde van den oorlog¹⁾. Hierin staan enkele gegevens vermeld betreffende den omvang van de besparingen in Engeland gedurende de eerste zes maanden van dit jaar. Speciaal de „small savings”, direct van belang in verband met de tijdens den oorlog gevoerde spaarcampagne, worden hierbij onder de loupe genomen.

De Engelsche minister van Financiën verwachtte voor zijn begroting over het loopende jaar, door

middel van een nationale spaarcampagne, van de kleine spaarders een bijdrage te zullen ontvangen van £ 520 miljoen of wel gemiddeld £ 10 miljoen per week.

Aan de hand van de onderstaande cijfers worden de verwachtingen van den Minister aan de werkelijkheid getoetst:

„Small savings”: Januari-Juni 1946²⁾. (in miljoenen £)

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni
Spaarcertificaten ..	10,5	7,3	4,5	3,7	—	1,4
Defensie-obligaties ..	23,4	19,6	18,4	61,1	30,5	4,7
Postspaarbanken ..	23,4	10,8	10,0	4,3	3,2	9,3
Andere spaarbanken	7,4	7,9	5,7	3,9	4,5	5,1
Totaal	64,7	45,6	38,6	73,0	38,2	20,5

In totaal werd gedurende het eerste halfjaar ontvangen £ 280,6 miljoen, zoodat de verwachtingen van de Schatkist niet te hoog gespannen zijn. In feite toonde, volgens „The Economist” van 2 November 1946³⁾, de Minister zich dan ook optimistisch. Het blad waarschuwt echter, dat het niet verantwoord is om resultaten van een voorbije periode zonder meer naar de toekomst te transponeren.

Bij nadere analyse van de hierboven vermelde cijfers valt het op, dat zij een dalende tendentie vertoonen met uitzondering van de maand April. Toen steeg het, in Maart nog gedaalde, bedrag (£ 38,6 miljoen) plotseling tot bijna het dubbele. De oorzaak daarvan is te zoeken in het feit, dat van 1 Mei af de grens van het individueel bezit van defensie-obligaties verhoogd werd van £ 2.000 tot £ 2.500/voorts ~~had~~ de 3 pCt.-obligaties zouden worden ingetrokken en vervangen door 2½ pCt.-papieren. Dit gaf aanleiding tot verhoogde inschrijvingen, omdat men de kans wilde waarnemen om nog voor het laatst deze voordeliger beleggingen te benutten. Zoodoende vertoont het cijfer over April de gesignaleerde verhooging. Daaruit blijkt echter, dat men hier met een kunstmatig factor te maken heeft, en als men daarvan abstraheert, dan blijkt overduidelijk, hoe de loop der besparingen een voortdurende dalende tendentie te zien geeft. Voor de geheele periode berekend, bedragen de wekelijksche besparingen £ 10,8 miljoen, maar voor de maanden Mei en Juni zijn de cijfers respectievelijk £ 8,5 en £ 4,5 miljoen. Recenter cijfers in den vorm als hierboven gepubliceerd zijn volgens het overzicht van de „Westminster Bank” nog niet verkrijgbaar, maar naar schatting bedroegen de wekelijksche besparingen in Juli gemiddeld £ 3,2 miljoen en in Augustus £ 6,1 miljoen.

De conclusie, waartoe het overzicht van de Westminster Bank komt, is, dat het geprojecteerde cijfer van £ 10 miljoen per week niet werd gehaald. Het gunstige gemiddelde voor de geheele periode Januari—Juni is toe te schrijven aan het feit, dat men aan het publiek de kans gaf om voor het laatst 3 pCt.-obligaties te koopen.

Overigens acht de Westminster Bank den achteruitgang der besparingen volkomen begrijpelijk. Velen verdienen thans minder dan in den oorlog. Daartegenover staat de noodzaak om zich nieuwe dingen aan te schaffen in de plaats van de verbruikte. Daardoor teert men vanzelf in.

Aan den anderen kant is het meer dan ooit noodzakelijk, dat er met het oog op het industrieel herstel gespaard wordt. De zwevende koopkracht blijft een bedreiging vormen voor de nationale huishouding. Druizenden miljoenen ponden, in kas aanwezig dan wel gemakkelijk in kas om te zetten, kunnen elk oogdenblik, gezien de nog steeds schaarsche goederen, een

¹⁾ Nettocijfers, d.w.z. inlagen plus rente minus uitbetalingen.

²⁾ „Facts about savings”, in „The Economist” van 2 November jl., blz. 717.

³⁾ „Westminster Bank Review”, October 1946, blz. 10.

inflatie ontketenen. Verhoging van de productie is een middel om een en ander tegen te gaan, maar niet minder de „rapid absorption and lock-up of much of this cash in some more permanent form of investment”.

ONTVANGEN BOEKEN.

De les van dertig jaar door Prof. Dr. J. Tinbergen. Elsevier, Amsterdam, 1946. Tweede druk, 257 blz.

Dreigt er een nieuwe oorlog? door K. P. Bloema Charles. W. P. van Stockum en Zoon. 's-Gravenhage, 1946. 159 blz., f 3,90.

Vormen van samenwerking in de Nederlandsche katoenindustrie (1929—1939) door Dr. W. T. Kroese. H. E. Stenfert Kroese's Uitgeversmaatschappij, Leiden, 1946. 568 blz., gebonden f. 21,75.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt was in de afgelopen week voor de langere termijnen een zekere terughoudendheid te constateeren, somtijds tot uiting komende in iets hogere noteringen. Over het algemeen wordt door de banken gestreefd naar een ruimere liquiditeit met het oog op de voortdurend toenemende credietvraag. Driemaandspromessen werden nog verhandeld tegen $1\frac{1}{16}$ pCt., maar zesmaandspapier verkreeg een disconto van $1\frac{9}{16}$ pCt. Negenmaandspromessen werden gezocht tegen $1\frac{11}{16}$ pCt.

De minister van Financiën heeft in de afgelopen week een wetsontwerp ingediend voor het verkrijgen van machtiging tot conversie van staatsleningen. Deze conversie werd reeds geruimen tijd verwacht, maar de sanctie, welke op het eventueel niet deelnemen aan de conversie kan worden gesteld, is wel zeer ongewoon. De Minister kan bepalen, dat het afgeloste bedrag dan 5 jaren op een geblokkeerde conversierekening zal moeten blijven staan, welke slechts $\frac{1}{2}$ pCt. reñte zal dragen. De conversiedwang neemt hier dus wel groote vormen aan. De bepaling, dat obligaties onder pari door de Schatkist ter beurze ingekocht kunnen worden, maakt eveneens een slechten indruk.

Als gevolg van het bovenstaande daalden de meer dan 3 pCt. rentende staatsobligaties aan het einde der week, nogmaals in koers. De 4 pCt. 1941 kwam zelfs beneden pari, en de $3\frac{1}{2}$ pCt. oorlogsleningen bereikten op 8 November jl. den paristand.

Op de aandelenmarkt kwam bij geringe omzetten een vrij belangrijke koersdaling tot stand, waarin alle categorieën deelden. De mededeeling, dat de belastingverlaging voor de naamloze vennootschappen pas voor de boekjaren, welke na 31 December 1945 eindigen, zal ingaan en een geringeren omvang zal aannemen dan aanvankelijk was voorgesteld, droeg, bij de toch reeds onbehaaglijke stemming aangaande het toekomstige wereldconjunctuurverloop, tot een verdere koersdaling bij.

Het onderstaande koerslijstje geeft een indruk van het koersverloop in de afgelopen week.

	1 Nov. 1946	8 Nov. 1946
A. K. U.	121 $\frac{1}{2}$	111
Lever Bros Unilever C. v. A.	222	203
Philips Gem. C. v. A.	283	280
Koninklijke Olie	335	318 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	127 $\frac{1}{2}$	122 $\frac{1}{2}$
N.S.U.	128 $\frac{1}{2}$	123
H.V.A.	249	231
Deli-Mij. C. v. A.	136 $\frac{1}{2}$	130 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	149	145

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 11 November 1946.

Activa.

Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f — ¹⁾ Bijbank Agentsch. „ 1.000,—	f 1.000,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 1° art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)		
Beleeningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f 143.759.112,71 ^{*)} Bijbank „ 1.749.907,33 Agentsch. „ 8.188.121,73	
	f 153.697.141,77	
Op effecten, enz.	f 152.800.480,72 ^{*)}	
Op gbederen en ceelen	896.661,05	
	f 153.697.141,77 ^{*)}	
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)		
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 699.197.474,83	
Zilveren munt, enz.	1.113.569,59	
	f 700.311.044,42	
Papier op het buitenland	f 4.430.806.330,03	
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	58.537.729,77	
Buitenlandsche betaalmiddelen	15.304.217,43	
	f 4.504.648.277,23	
Belegging van Kapitaal, Reserves en Pensioenfonds	70.880.918,46	
Gebouwen en inventaris	3.000.000,—	
Diverse rekeningen	21.519.520,81	
	f 5.454.057.902,69	

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	12.377.412,28
Bijzondere reserve (winst herwaardeering goudvoorraad per 2 Juli 1945)	209.277.096,67
Andere bijzondere reserves	76.798.079,95
Pensioenfonds	15.459.713,83
Bankbiljetten in omloop (oude uitgifte)	260.530.650,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	2.608.073.785,—
Bankkassignates in omloop	177.732,58
Rekening-courant saldo's:	
's Rijks Schatkist	f 1.117.126.169,14
's Rijks Schatkist: speciale rekening	110.535.000,—
Geblokkeerde saldo's van banken	99.498.048,44
Geblokkeerde saldo's van anderen	52.891.493,15
Vrije saldo's	665.958.786,49
	f 2.046.009.497,22
Diverse rekeningen	205.353.935,16
	f 5.454.057.902,69

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

^{*)} Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) 42.165.200,—
Circulatie der door de Bank namens den Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 152.295.080,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal schulden
11 Nov. '46	5.204.959	175.218	5.454.058	4.914.792
4 „ '46	5.222.246	189.920	5.486.047	4.947.267
28 Oct. '46	5.229.460	192.169	5.495.022	4.953.416
21 „ '46	5.236.919	183.967	5.494.279	4.953.708
14 „ '46	5.234.655	181.855	5.489.911	4.945.443
7 „ '46	5.268.469	181.772	5.523.641	4.979.566
30 Sept. '46	5.301.353	214.962	5.591.008	5.065.272
23 „ '46	5.244.806	185.572	5.511.271	4.980.246
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in R/O	Saldo Rijk R/O (D/C)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
11 Nov. '46	2.868.604 ¹⁾	2.046.009	C1.227.661	99.498	205.532
4 " '46	2.888.725 ²⁾	2.058.365	C1.247.242	70.017	205.043
28 Oct. '46	2.837.657 ²⁾	2.114.975	C1.332.741	68.530	208.501
21 " '46	2.809.440	2.144.069	C1.363.758	61.423	206.882
14 " '46	2.813.532	2.131.625	C1.363.111	66.012	210.864
7 " '46	2.816.541	2.162.882	C1.378.343	55.297	210.320
30 Sept. '46	2.816.072	2.249.069	C1.388.748	52.073	191.893
23 " '46	2.755.788	2.224.288	C1.378.114	64.209	197.223
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.608.074
²⁾ " " " f 2.628.055.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op den Staat.
7 Nov. 1946	31.833	3.800	4.630	246	1.193	50.362
29 Oct. 1946	31.817	3.723	3.796	260	1.155	50.662
24 " 1946	31.797	4.334	3.819	243	1.137	49.767
17 " 1946	31.783	4.392	3.713	230	1.095	49.842
10 " 1946	31.768	4.701	3.801	249	1.067	50.402
3 " 1946	31.789	3.709	3.747	271	1.038	50.477
26 Sept. 1946	31.655	3.720	2.928	196	1.036	49.887

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Resultat van van 6 Oct. '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	
7 Nov. 1946	641	158.094	72.382	0,3	4.133	638
29 Oct. 1946	641	157.410	71.439	3	4.350	644
24 " 1946	641	157.090	71.437	2	4.028	645
17 " 1946	641	157.035	71.726	5	3.639	673
10 " 1946	642	157.863	72.273	3	3.973	714
3 " 1946	642	157.009	72.395	3	4.395	718
26 Sept. 1946	642	155.403	71.292	2	3.886	723

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.
³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

OVERZICHT DER VIER/LAATSTE/VERKORTE BALANSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK
(in miljoenen guldens).

Actief data	data				Passief data	data			
	21-10-'46	28-10-'46	4-11-'46	11-11-'46		21-10-'46	28-10-'46	4-11-'46	11-11-'46
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	Kapitaal	20,0	20,0	20,0	20,0
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven door de bank gekocht	—	—	—	—	Reservefondsen	12,4	12,4	12,4	12,4
Beleeningen	153,7 ²⁾	161,8 ²⁾	162,3 ²⁾	153,7 ²⁾	Bijzondere reserve (winst herwaardeering goudvoorraad per 2 Juli 1945)	209,3	209,3	209,3	209,3
Voorschotten aan het Rijk	—	—	—	—	Andere bijzondere reserves	76,8	76,8	76,8	76,8
Munt en muntmateriaal:					Pensioenfondsen	15,4	15,4	15,5	15,5
Gouden munt en gouden muntmateriaal	699,1	699,1	699,1	699,2	Bankbiljetten ³⁾ in omloop (oude uitgifte)	261,3	261,1	260,7	260,5
Zilveren munt, enz.	1,1	1,1	1,1	1,1	Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	2.548,1	2.576,5	2.628,0	2.608,4
Papier op het buitenland	4.430,8	4.430,8	4.430,8	4.432,8	Bankassig-naties in omloop	0,2	0,8	0,2	0,2
Tegoeed bij correspondenten in het buitenland	90,4	83,0	75,7	58,6	Rekening-courant saldi's:				
Buitenlandsche betaalmiddelen	15,5	15,5	15,5	15,3	's Rijks Schatkist	1.253,3	1.222,3	1.136,7	1.117,1
Belegging van kapitaal, Reserves en Pensioenfondsen	70,4	70,4	70,9	70,9	's Rijks Schatkist: specia-le rekening	110,5	110,5	110,5	110,5
Gebouwen en inventaris	3,0	3,0	3,0	3,0	Geblokkeerde saldo's van banken	61,4	68,5	70,0	69,5
Diverse rekeningen	30,3	30,3	27,6	21,5	Geblokkeerde saldo's van anderen	51,1	50,5	48,2	49,5
					Vrije saldo's	667,8	663,2	688,8	666,0
					Diverse rekeningen	206,7	207,7	204,8	205,4
	5.494,3	5.495,0	5.486,0	5.454,1					
	—	—	—	—					
	42,2	42,2	42,2	42,2					

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto is genomen.
²⁾ Waarvan aan Ned.-Indië (Wet van 15-3-'33 Staatsblad no. 99) .....

BANK VAN ENGELAND.
(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debits and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
30 Aug. '39	263,0	295,8	300	529,5	33,5
14 Juni '45	0,2	1.299,3	1.300	1.276,0	24,2
30 Oct. '46	0,2	1.399,2	1.400	1.361,8	38,5
6 Nov. '46	0,2	1.399,3	1.400	1.365,1	35,1

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
30 Aug. '39	0,7	113,1	6,4	24,6	160,2	31,1	90,1
14 Juni '45	1,2	235,5	4,5	13,9	261,6	8,4	201,4
30 Oct. '46	1,0	299,9	9,5	27,3	358,4	8,2	292,7
6 Nov. '46	1,0	283,0	12,0	27,7	352,1	19,5	266,7

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcertificaten		
3 Dec. 1941	20.805	20.553	236	2.184
7 Juni 1945	18.357	17.412	247	20.896
24 Oct. 1946	18.224	17.445	282	23.056
31 Oct. 1946	18.229	17.450	290	23.608

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposits		
		Totaal	Govt.	Member-banks
3 Dec. 1941	7.730	15.108	320	13.178
7 Juni 1945	22.860	17.350	352	15.432
24 Oct. 1946	24.552	17.121	369	15.779
31 Oct. 1946	24.570	17.579	462	16.111

NATIONALE BANK VAN ZWITZERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitent. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in circulatie	Andere crediten
31 Aug. 1939	2.419,5	287,7	96,8	93,7	2.024,2	828,1
15 Juni 1945	4.773,8	121,1	373,3	63,7	3.450,5	1.610,0
31 Oct. 1946	4.894,7	169,5	118,2	54,9	3.858,2	1.095,1
7 Nov. 1946	4.929,0	151,5	118,7	54,9	3.822,2	1.142,4

Circulatie der door de Bank namens den Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten .....

	21-10-'46	28-10-'46	4-11-'46	11-11-'46
	150,7	151,0	152,6	152,3

(Prijs voor bankbiljetten)

BANK VAN FRANKRIJK.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad.	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan den Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsch-land
31 Aug. 1939	97.893	27.080	30.577	5.466	—
31 Mei 1945	75.151	26.443	54.508	19.750	426.000
17 Oct. 1946	94.817	98.212	54.447	38.900	426.000
24 Oct. 1946	94.817	97.199	59.450	43.400	426.000

Data	Bankbiljetten in-circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
31 Aug. 1939	142.359	21.341	1.252	18.038
31 Mei 1945	549.855	51.093	773	50.320
17 Oct. 1946	680.517	53.628	807	52.821
24 Oct. 1946	678.907	57.217	787	56.436

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	31 Oct. 1946	23 Oct. 1946
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 1173.862.192,67	f 1263.895.684,55
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 221.978,02	„ 198.314,12
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	„ 16.012.028,—	„ 16.012.028,—
Daggeldleening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 457.262.012,85	„ 447.483.690,68
Voorschotten op ultimo September 1946 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keeren belastingen	„ 42.074.402,45	„ 42.074.402,45
Vordering in rek.-courant op: Nederlandsch-Indië	„ 572.378.130,47	„ 567.552.418,49
Suriname	„ 2.647.474,96	„ 2.647.474,96
Curacao	„ 7.268.523,32	„ 7.628.787,94
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 88.245,22	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 322.577.444,87	„ 295.968.499,59

Verplichtingen	31 Oct. 1946	23 Oct. 1946
Voorschot door De Nederlandsche Bank verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 472.264.800,—	f 472.264.800,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank is geplaatst nihil)	„ 545.1260.000,—	„ 545.960.000,—
Daggeldleeningen	„ 151.001.019,50	„ 150.704.965,—
Muntbiljetten in omloop	—	—
Schuld op ultimo September 1946 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keeren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlandsch-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	„ 1.247.596,84
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 521.507.700,96	„ 561.942.196,21
Andere staatsbedrijven	„ 3.471.317,39	„ 3.561.805,57
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 3124.449.795,14	„ 3144.349.253,44

De invloed van de Braziliaansche koffie-verdedigingspolitiek op de koffie-importen der hoofdconsumptielanden

door Mej. Dr. Rosa Philips

Publicatie No. 9 van het Ned. Econ. Instituut
Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut f 1.50; te bestellen bij het N.E.I.)

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

Vacatures

**N.V. HANDELMAATSCHAPPIJ
R.S. STOKVIS & ZONEN**

roept voor haar kantoren in Nederland en voor de met haar gelieerde

N.V. Exploitatie Mij. „JAVASTAAL” in Indië
sollicitanten op voor

- ADMINISTRATIEVE
- COMMERCIELE
- TECHN. COMMERCIELE
FUNCTIES

Liefst 5-jarige H.B.S. opleiding en handelservaring. Voor de onder c bedoelde functies strekt Ingenieursdiploma, resp. M.T.S. opleiding, afdeling werktuigbouw of electrotechniek tot aanbeveling. In het bijzonder wanneer theoretische kennis gepaard gaat met praktijkervaring. Leeftijd voor alle functies tussen 21 en 30 jaar. Uitzending naar Indië geschiedt slechts na vooropleiding in Nederland. Sollicitanten moe'en bereid zijn zich aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen. Met de hand geschreven brieven onder letter R.S. met vermelding van a, b, of c uitsluitend te richten aan het Psychotechnisch Adviesbureau, Ir. H. J. Kolkman, L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag, Rochussenstraat 113a, Rotterdam.

Persoonlijke aanmelding slechts na oproep.

Bij één der Overheidsinstellingen te 's-Gravenhage kan geplaatst worden:

doctorandus economische wetenschappen

in den rang van Hoofdcommies, voor het verrichten van Handels- en Verkeersstatistieken.

Sollicitanten moeten een breede wetenschappelijke ervaring bezitten en belangstelling hebben voor den buitenlandschen handel en in staat zijn om problemen op dit gebied zelfstandig te behandelen. Schriftelijke sollicitaties in te zenden voor 23 November 1946 aan den Centralen Personeel Dienst, Bezuidenhoutseweg 31; te 's-Gravenhage. Op de enveloppe in linkerbovenhoek sollicitatiebrief vermelden: Verkeersstatistiek.

**FRESE & HOGEWEG
ACCOUNTANTS**

Amsterdam, Batavia, Bandoeng, Medan, Palembang, Semarang, Soerabaja,

zoeken voor spoedige en latere uitzending naar hun Indiëse kantoren

ACCOUNTANTS (N.I. v. A.)

1e ASSISTENTEN EN

2e ASSISTENTEN

Op hun kantoor te Amsterdam kunnen nog eenige 1e en 2e assistenten worden geplaatst. Brieven met uitvoerige inlichtingen omtrent persoon en werk, alsmede verlangd salaris, te richten aan het kantoor te Amsterdam, Heerengracht 477.